

Een doolhof van doorverwijzing? Kwalitatief onderzoek naar ervaringen van dynamieken van doorverwijzing bij mensen in extreme armoedesituaties

Aantal woorden: 20519

Sylvie Billa

Studentennummer: 02012665

Promotoren: Prof. dr. Griet Roets en dr. Caroline Vandekinderen

Begeleider: Silke De Troyer

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad Master in het Sociaal Werk

Academiejaar: 2024 – 2025

1 Abstract

Deze masterproef onderzoekt hoe cliënten en hulpverleners van de nachtopvang Huize Triest betekenis geven aan doorverwijzingstrajecten binnen het sociaal hulpverleningsnetwerk. Daarbij wordt het concept van 'welfare bricolage' centraal gesteld: het improviserend handelen van zowel cliënten als hulpverleners binnen het hulpverleningslandschap. Het kwalitatieve onderzoek werd gevoerd in Huize Triest. Er werden semigestructureerde interviews afgenomen met cliënten, aangevuld met interviews met de coördinatoren, informele gesprekken met cliënten en observaties in de nachtopvang.

Hulpverleners die werken met mensen in dak- en thuisloosheid benadrukken het dringende belang van meer gespecialiseerde opvangvoorzieningen en structurele begeleiding. In hun ervaring is de huidige opvang vaak te algemeen om tegemoet te komen aan de uiteenlopende en complexe noden van deze doelgroep. Veel mensen die in dakloosheid leven kampen niet alleen met het gebrek aan een stabiele woonplaats, maar ook met bijkomende problemen zoals psychische kwetsbaarheden en verslavingen. Hierdoor vraagt hun begeleiding om een aanpak die verder gaat dan enkel het bieden van een slaapplaats. Hulpverleners merken dat cliënten baat hebben bij gespecialiseerde trajecten waarin er meer tijd en deskundigheid is om aan deze problemen te werken.

Veel mensen die gebruikmaken van nachtopvang geven aan dat er simpelweg te weinig plaatsen zijn om aan de groeiende vraag te voldoen. Dit betekent dat zij soms lange periodes moeten wachten of zelfs buiten moeten slapen, wat hun kwetsbare situatie nog verergert. Cliënten ervaren dat het inbelsysteem om een plaats te reserveren in de nachtopvang veel stress en onzekerheid veroorzaken. Wie om praktische of persoonlijke redenen niet kan bellen, loopt het risico volledig uit de boot te vallen, waardoor verantwoordelijkheid voor het niet verkrijgen van opvang bij de cliënt wordt gelegd.

2 Dankwoord

Het schrijven van deze masterproef voelde soms als een eindeloze taak, maar dankzij de steun en hulp van velen is het mij uiteindelijk toch gelukt. Allereerst wil ik mijn promotor, prof. dr. Griet Roets, bedanken voor haar waardevolle feedback en inzichten. Daarnaast ben ik mijn co-promotor, dr. Caroline Vandekinderen, dankbaar voor haar constructieve feedback en voor het in contact brengen met Huize Triest. Ook wil ik mijn begeleider, Silke De Troyer, bedanken voor haar waardevolle inzichten, feedback en ondersteuning bij het luik over doorverwijzing.

Verder wil ik de coördinatoren van Huize Triest, Jeffery en Lander, bedanken voor het afnemen van het interview en voor de begeleiding die ik tijdens mijn onderzoek mocht ontvangen. Mijn dank gaat eveneens uit naar alle medewerkers van Huize Triest, die mij gastvrij ontvingen en mij hielpen waar nodig. Een bijzonder woord van dank gaat uit naar de cliënten van Huize Triest. Ik waardeer het enorm dat zij zich zo open en kwetsbaar hebben opgesteld tijdens de gesprekken, waardoor ik veel heb kunnen leren.

Tot slot wil ik mijn vrienden en mijn mama bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun, vooral in de momenten dat ik het zelf even niet meer zag zitten. Zonder jullie aanmoediging en vertrouwen was dit werk niet tot stand gekomen.

3 Preambule

Voor deze masterproef maakte ik op een verantwoorde manier gebruik van artificiële intelligentie (AI), enkel als ondersteuning bij het lezen en schrijven. AI werd nooit gebruikt om inhoud te genereren of om keuzes te maken over de opbouw of analyse van mijn onderzoek.

Concreet gebruikte ik DeepL om Engelstalige wetenschappelijke literatuur te vertalen naar het Nederlands. Dit hielp mij om moeilijke teksten beter te begrijpen en correct te verwerken in mijn literatuurstudie. Daarnaast liet ik sommige stukken van mijn eigen tekst controleren door AI-software om grammaticale fouten op te sporen en de taal te verbeteren.

Ik blijf als auteur zelf volledig verantwoordelijk voor de inhoud, interpretaties en keuzes in deze masterproef. Met deze toelichting wil ik transparant zijn over het gebruik van nieuwe technologie in academisch werk en laten zien dat AI op een doordachte manier kan bijdragen aan het schrijfproces.

Inhoudsopgave

1	Abstract	2
2	Dankwoord	3
3	Preambule	4
4	Inleiding	7
5	Literatuurstudie	8
5.1	Definitie armoede	8
5.1.1	Dakloosheid als extreme vorm van armoede	8
5.2	Betekenis paradigma	9
5.2.1	Conservatief armoedeparadigma	9
5.2.2	Structureel armoedeparadigma	10
5.2.3	Armoede-bewust armoede paradigma	10
5.3	Geschiedenis armenzorg in België	10
5.3.1	Armenzorg in de 18e eeuw	11
5.3.2	Armenzorg in de 19e eeuw	12
5.3.3	Armenzorg in de 20e eeuw	13
5.3.4	OCMW	14
5.4	Van gunst, naar recht... en terug?	14
5.5	Spanning tussen gunst en recht	15
5.6	Focus dynamieken op doorverwijzing	16
5.7	Welfare bricolage	17
6	Probleemstelling en onderzoeksvraag	18
7	Methodologie	19
7.1	Onderzoekscontext	19
7.1.1	Broeders van Liefde	19
7.1.2	Stad Gent	19
7.1.3	Huize Triest	20
7.2	Strategieën van data-verzameling	21
7.2.1	Kwalitatief onderzoek	21
7.2.2	Etnografisch onderzoek	21
7.3	Strategieën van data-analyse	22
7.4	Procedure en ethiek	23
8	Resultaten	24
8.1	Trajecten van cliënten	24
8.1.1	Traject Bert	24
8.1.2	Traject Erik	25

8.1.3	Traject Bo.....	26
8.2	Oorzaken dakloosheid	27
8.2.1	Context.....	27
8.3	Doorverwijzing	27
8.3.1	Hulp ontvangen	27
8.3.2	Onzekerheid.....	30
8.3.3	Hoe dakloosheid interfereert op verschillende levensdomeinen	31
8.4	Welfare bricolage	34
8.4.1	Hoe mensen in dakloosheid bricoleren.....	34
8.4.2	Hoe hulpverleners bricoleren	38
9	Conclusie.....	44
9.1	Samenvatting inzichten	44
10	Bijdrage aan bestaande onderzoek.....	46
10.1	Kansen en onzekerheid bij doorverwijzing	46
10.2	Beeldvorming, stigma en sociaal beleid	46
10.3	Welfare bricolage: overleven tussen systemen en creativiteit.....	47
10.4	De actieve rol van mensen in dakloosheid	47
10.5	Hulp als gunst of recht	47
11	Implicatie voor beleid en praktijk	49
12	Sterktes en zwaktes onderzoek	50
13	Scenario's voor toekomstig onderzoek.....	51
14	Referenties	52

4 Inleiding

Armoede is een complexe realiteit die veel meer omvat dan louter een gebrek aan inkomen. Het betreft zowel materiële als immateriële tekorten, waarbij mensen niet alleen onvoldoende financiële middelen hebben, maar ook beperkte toegang ervaren tot essentiële maatschappelijke hulpbronnen zoals onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting. Wanneer deze tekorten zich opstapelen, leidt dit vaak tot machteloosheid, moedeloosheid en structurele uitsluiting uit het sociale, economische en culturele leven (Vranken et al., 2006). In een samenleving waarin de toegang tot materiële middelen voornamelijk via marktmechanismen verloopt, kunnen mensen met een beperkt inkomen systematisch worden uitgesloten van meerdere levensdomeinen, wat de armoedeproblematiek verder versterkt (Ghys, 2016).

Een manifestatie van extreme armoede is dak- en thuisloosheid. Dakloosheid omvat meer dan alleen zichtbaar op straat leven: het betreft ook mensen die gebruikmaken van nachtopvang of tijdelijk bij vrienden of familie verblijven zonder zekerheid over hun volgende slaappleats (Boersma et al., 2014). In Vlaanderen alleen zijn bijna 20.000 mensen getroffen door dak- en thuisloosheid, waaronder meer dan 5.700 kinderen. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt meer dan 7.000 dak- en thuislozen. Opvallend is dat bijna één op de vijf daklozen een jongvolwassene is tussen 18 en 25 jaar. Deze cijfers onderstrepen de ernst van het probleem en de noodzaak van gerichte ondersteuning voor deze extreem kwetsbare groep (Opgroeien, 2024).

In België heeft armoedebestrijding een lange geschiedenis, gaande van de vroegere liefdadigheid via religieuze instellingen en organisaties, de Commissies van Openbare Onderstand (COO), tot de oprichting van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) in 1976. Deze evolutie weerspiegelt een verschuiving van armoedezorg als gunst naar een rechtengebaseerde benadering (Roets et al., 2022). Tegelijkertijd zien we in de hedendaagse context een heropkomst van liefdadigheidsinitiatieven, wat volgens sommige auteurs wijst op een terugkeer naar gunst-gebaseerde vormen van armoedebestrijding (Schoneville, 2013; Kessl & Wagner, 2011).

Naast de officiële instanties spelen middenveldorganisaties een cruciale rol in het armoedebeleid (Hermans et al., 2020). De interactie tussen deze verschillende actoren, onder andere via doorverwijzingspraktijken, illustreert de complexe dynamiek binnen het armoedebeleid (Roets et al., 2020). De groeiende bijstandsafhankelijkheid, onder meer door economische crises en migratie, zet het functioneren van publieke voorzieningen in de welvaartsstaat onder druk (Andreotti et al., 2012). Nieuwe kwetsbare groepen zoals jongeren, vrouwen met kinderen ten laste en mensen zonder wettig verblijf worden geconfronteerd met armoede, wat leidt tot complexe uitdagingen voor het sociaal beleid (Vandenbroucke et al., 2017).

Dit onderzoek richt zich specifiek op doorverwijzingspraktijken in de context van dakloosheid, met aandacht voor de ervaringen van zowel cliënten als hulpverleners van de nachtopvang Huize Triest in Gent. De nadruk ligt op de betekenissen die cliënten zelf geven aan deze trajecten: hoe zij navigeren tussen formele en informele kanalen, welke obstakels zij daarbij tegenkomen en op welke manieren zij, vaak in samenwerking met hulpverleners, verschillende hulpbronnen combineren om te overleven in het zorglandschap.

5 Literatuurstudie

5.1 Definitie armoede

Om een beter inzicht te krijgen in dakloosheid en extreme armoede, wordt eerst het concept 'armoede' toegelicht. Armoede betekent dat iemand weinig economische middelen heeft in vergelijking met wat als 'normaal' wordt beschouwd, waardoor mensen structureel uitgesloten worden van volwaardige deelname aan de samenleving op verschillende domeinen (Dierckx & Ghys, 2013). Dit betreft zowel materiële als immateriële hulpbronnen. Materiële tekorten zijn bijvoorbeeld een te laag inkomen en gebrekkige huisvesting, terwijl immateriële tekorten slaan op beperkte toegang tot maatschappelijke hulpbronnen zoals onderwijs, tewerkstelling en gezondheidszorg (Lister, 2004; Dean, 2015).

In onze samenleving verloopt de toegang tot materiële middelen hoofdzakelijk via geld. Dit betekent dat ook de invulling van sociale noden vaak afhankelijk is van financiële draagkracht. Voor mensen met een beperkt inkomen kan dit leiden tot uitsluiting op meerdere levensdomeinen zoals: onderwijs, werk, huisvesting, sociale relaties, gezondheid en toegang tot cultuur en recreatie omvatten (Noel et al., 2017).

Omdat armoede gevolgen heeft op verschillende levensdomeinen, is armoede een multi-dimensionele problematiek. Wie ziek wordt, kan zijn inkomen verliezen, en wie wordt buitengesloten op basis van afkomst of gender, vindt moeilijker werk of huisvesting. Op zijn beurt leidt dit tot financiële problemen, die zich dan verspreiden naar andere levensdomeinen. Armoede ontstaat dus niet altijd door een laag inkomen alleen. Vaak zijn er meerdere oorzaken tegelijk, al blijft een gebrek aan geld meestal wel een bepalende factor in het ontstaan van bredere uitsluiting (Ghys, 2014).

5.1.1 Dakloosheid als extreme vorm van armoede

Dakloosheid verwijst naar een situatie waarin mensen geen vaste, veilige en geschikte verblijfplaats hebben (Boersma et al., 2014). Om dak- en thuisloosheid te definiëren, werd een theoretisch kader ontwikkeld door de Europese Federatie van organisaties die met daklozen werken. Dit heet de European Typology of Homelessness and Housing Exclusion, kortweg ETHOS. Deze typologie zorgt voor een gemeenschappelijke omschrijving binnen Europa en verdeelt verschillende woonsituaties die verband houden met dak- en thuisloosheid in vier conceptuele categorieën (dakloosheid, thuisloosheid, onzekere huisvesting en ontoereikende huisvesting) en dertien operationele categorieën. Dit betreft mensen die in openbare ruimtes slapen, gebruik maken van nachtopvang, slapen in een caravan, tijdelijk wonen bij vrienden of familie, enzovoort (FEANTSA, 2005). Dakloosheid is dus niet beperkt tot zichtbaar op straat leven, maar omvat ook meer verborgen vormen zoals 'sofa surfing'.

Het ontstaan van dakloosheid is zelden te herleiden naar één enkele oorzaak. Zowel structurele als individuele factoren spelen een rol in het ontstaan van dakloosheid (Crane et al., 2005). Dakloosheid kan verschillende oorzaken hebben. Financiële problemen, zoals het oplopen van schulden, vormen daarbij een belangrijke factor. Ook een laag opleidingsniveau speelt een rol, aangezien dit vaak gepaard gaat met een verhoogde kans op gezondheidsproblemen, werkloosheid en een lager inkomen. Daarnaast kunnen sociale problemen, zoals een scheiding of een conflict met een partner, bijdragen aan het verlies van huisvesting (Boersma et al., 2014).

Wanneer dakloosheid wordt geïnterpreteerd als het gevolg van persoonlijke tekortkomingen, zoals luiheid, verslaving of een gebrek aan verantwoordelijkheidszin, ontstaan er stereotype beelden die dakloze mensen verantwoordelijk stellen voor hun situatie (Truong, 2012). Dergelijke beeldvorming heeft niet alleen maatschappelijke gevolgen, maar beïnvloedt ook het beleid. Zo leidt deze visie vaak tot maatregelen die zich richten op het gedrag van dakloze personen in plaats van structurele oorzaken van dakloosheid. Voorbeelden hiervan zijn boetes voor slapen op straat of het verwijderen van banken in openbare ruimtes. Dit type beleid probeert dakloosheid uit het straatbeeld te weren in plaats van het probleem aan te pakken (Mendelson, 1999).

Deze stereotypen sluiten aan bij het conservatief armoedeparadigma, dat armoede benadert als een gevolg van individuele tekortkomingen. Binnen deze visie worden armoedeproblemen toegeschreven aan persoonlijke eigenschappen zoals luiheid, gebrek aan verantwoordelijkheidszin of het maken van slechte keuzes. Structurele factoren zoals maatschappelijke ongelijkheid krijgen daarbij weinig aandacht (Krumer-Nevo, 2015). In het volgende hoofdstuk worden de drie armoedeparadigma's toegelicht en wordt dieper ingegaan op hun verband met armoede en dakloosheid.

5.2 Betekenis paradigma

Een paradigma is een uitgebreide set van basisovertuigingen die richting geeft aan hoe we de wereld begrijpen en benaderen. Binnen het armoedediscours wordt een onderscheid gemaakt tussen drie paradigma's: het conservatief armoedeparadigma, het structureel armoedeparadigma en het armoedebewust armoedeparadigma. Elk van deze kaders biedt een eigen verklaring voor het ontstaan van armoede en impliceert andere strategieën voor interventie en hulpverlening (Krumer-Nevo, 2015).

Door de drie armoedeparadigma's te hanteren als theoretisch kader, worden de onderliggende opvattingen over armoede en hulpverlening zichtbaar gemaakt. Dit biedt niet alleen inzicht in hoe armoede wordt begrepen, maar ook hoe deze opvattingen doorwerken in praktijken van hulpverlening.

5.2.1 Conservatief armoedeparadigma

Het conservatief armoede paradigma beschouwt armoede als een fenomeen dat tot uiting komt in psychologische, familiale en gemeenschappelijke kenmerken van arme mensen waarbij zij ernstige afwijkingen vertonen van de sociale en morele normen van de samenleving (Lewis, 1966). De voornaamste focus ligt op het zien van armoede als een combinatie van pathologieën, tekortkomingen en zwaktes van arme mensen (Krumer-Nevo, 2015). De oplossing voor armoede, is volgens dit model het inzetten op gedragsverandering, vaardigheden aanleren en leefstijl aanpassen door middel van begeleiding en heropvoeding, meer controles uitvoeren, negatieve sanctionering en disciplineren van de mensen in armoede. Voorbeelden hier van zijn: budgetbegeleiding, woonbegeleiding, opvoedingsondersteuning, enzovoort. Op die manier is er minder aandacht naar de structurele aanpak van armoede (Raeymaeckers et al., 2017). Het stereotype beeld van arme mensen volgens dit paradigma is dat armoede te wijten is aan luiheid, geen verantwoordelijkheidszin hebben, gebrek aan doorzettingsvermogen... (Vranken et al., 2006).

5.2.2 Structureel armoedeparadigma

Binnen het structureel armoede paradigma wordt armoede beschouwd als het gevolg van oneerlijke sociale structuren. Armoede is het gevolg van een ongeluk dat een persoon is overkomen zoals: een ongeval, ziekte, werkloosheid, echtscheiding of een fysieke/verstandelijke beperking. Het gaat uit van individuele tekortkomingen, maar er is meer begrip voor het individu die daardoor in financiële moeilijkheden zit (Vranken et al., 2006).

Mensen die in armoede leven krijgen minder kansen aangeboden in hun leven dan mensen die niet in armoede leven. Dit gebrek aan kansen komt in verschillende aspecten in hun leven tot uiting. Zij zullen vaker gevaarlijke en laagbetaalde jobs uitoefenen. Meestal wonen zij in precare woonomstandigheden wat hun gezondheid onder druk zet, alsook wonen zij in onveilige buurten met hoge criminaliteitscijfers die invloed heeft op hun gevoel van veiligheid. Daarnaast hebben zij moeilijker toegang tot gezondheidszorg waardoor mensen in armoede vaker te kampen hebben met een slechtere gezondheid. Volgens dit paradigma is de oplossing voor deze problematiek beleidsveranderingen (Krumer-Nevo, 2015). Wijzingen invoeren op het sociaal beleid, zoals het verhogen van sociale uitkeringen of het uitbreiden van het aantal sociale woningen, creëert meer kansen voor mensen in armoede zodat hun levensomstandigheden verbeterd wordt (Vranken et al., 2006). De klemtoom wordt minder op de evaluatie van pathologieën gelegd en meer op het evalueren van de sterktes van de cliënten (Krumer-Nevo, 2015).

5.2.3 Armoede-bewust armoede paradigma

Het armoede-bewust armoede paradigma ziet armoede als een schending van de mensenrechten. Deze benadering bouwt verder op het structurele paradigma en ziet armoede niet alleen als materiële en sociale deprivatie, maar ook als een gebrek aan symbolisch kapitaal zoals stigmatisatie, discriminatie en kennis negeren die mensen in armoede bezitten. (Krumer-Nevo, 2015).

In dit paradigma wordt aandacht besteed aan de alledaagse ervaringen van mensen in armoede. Dit omvat alle dagelijkse interacties, concrete gebeurtenissen en de manier van omgaan met armoede in hun omgeving zoals financiële stress en omgaan met discriminatie. Daarnaast ervaren zij de effecten van macht uitgeoefend door de overheid of werkgevers, zoals het ervaren van machteloosheid omdat zij vaak afhankelijk zijn van beslissingen die anderen over hen nemen (POD MI, 2006). Het armoedeproblematiek aanpakken gebeurt volgens dit paradigma door het identificeren en elimineren van micro-agressie. Micro-agressies zijn subtiele en vaak onbewuste gedragingen tegenover arme mensen, die er voor zorgen dat ze schaamte ervaren (Pierce, 1970).

De spanning tussen hulp als gunst en hulp als recht loopt als een rode draad doorheen de historische evolutie van armenzorg en vormt dan ook het uitgangspunt voor het volgende hoofdstuk, waarin de ontwikkeling van de Belgische armenzorg onder de loep wordt genomen.

5.3 Geschiedenis armenzorg in België

De manier waarop dakloosheid vandaag wordt aangepakt, is mede gevormd door historische opvattingen en praktijken rond armoede en zorg (Maesele et al., 2013). In wat volgt wordt de ontwikkeling van de armenzorg geschetst en de opkomst van georganiseerde steun. Een

essentieel onderscheid binnen die ontwikkeling betreft de manier waarop welzijnszorg werd georganiseerd: als een gunst of als een recht.

5.3.1 Armeenzorg in de 18e eeuw

Armoede werd in de 18e eeuw gezien als een sociaaleconomische toestand die zich uitmondte in een laag huishoudelijk inkomen. Mensen die leefden in armoede werden nauwelijks als een probleem erkend. Armoede werd gezien als een gevolg van beperkt arbeidsaanbod en zou spontaan verdwijnen wanneer het aanbod in arbeid zou verhogen. Enkel de arbeidsonbekwame armen werden gezien als waardig en verdienden steun van de gemeenschap (Van Damme, 1970).

Een grote groep arme mensen op het platteland, het rurale proletariaat, werd gezien als een bedreiging voor de sociale orde. Er ontwikkelde een consensus onder de elite dat armoede werd gezien als een moreel probleem: de armen zouden zelf verantwoordelijk zijn voor hun situatie. Mensen in armoede werden verplicht tot arbeid, via onderwijs en opvoeding werden zij heropgevoed om deel te nemen aan arbeid. De persoon in armoede was zelf schuldig aan zijn omstandigheden en kon uit deze toestand geraken via morele opvoeding. Het idee was dat disciplineren, religieuze moralisering en verschillende programma's volgen zoals opvoeding en hygiënisering de oplossing was (Van Damme, 1970).

Deze visie op armoede kan gelinkt worden aan het conservatief armoedeparadigma. Armoede is het gevolg van individuele tekortkomingen, waarbij er weinig aandacht wordt geschonken aan structurele problematieken (Krumer-Nevo, 2015). Door in te zetten op gedragsverandering, leefstijl aanpassen en te focussen op begeleiding en heropvoeding, zou armoede opgelost worden (Raeymaeckers et al., 2017).

Tallose steden beginnen armenzorg te reorganiseren aan de hand van een aantal sociaal-politieke krachtlijnen die tot op vandaag van belang zouden blijven. Ten eerste werd bedelarij verboden, waarmee men armoede uit het straatbeeld wilde weren. Daarnaast werd een centrale armenkas opgericht. Hulp werd voorbehouden aan personen die lokaal ingeburgerd waren, wat betekende dat vreemdelingen of nieuwkomers uitgesloten werden van steun. Tot slot was er arbeidsplicht, waarbij arme mensen verplicht werden om arbeid te verrichten in ruil voor ondersteuning. Zodra de economische groei stagneerde, verdween ook de noodzaak om hulp te verlenen en keerde de overheid terug naar liefdadigheid (Van Damme, 1970).

De reorganisatie van de armenzorg kan gelinkt worden aan het conservatief armoedeparadigma. Maatregelen werden ingevoerd om armoede niet enkel te bestrijden, maar ook te disciplineren. Zo werd bedelarij verboden om armoede uit het straatbeeld te weren, wat het beeld versterkt dat armoede ongewenst was. De steun werd voorbehouden aan lokaal ingeburgerde inwoners, waardoor vreemdelingen uitgesloten werden. Deze uitsluiting toont het onderscheid tussen de armen die wel of geen hulp verdienen, een kenmerkend uitgangspunt van het conservatief paradigma (Bridges, 2017). Tot slot werd er een arbeidsplicht ingevoerd, waarbij armen verplicht werden arbeid te verrichten in ruil voor steun. Dit betekent dat hulp slechts toekomt aan wie bereid is zich in te spannen, wat opnieuw wijst op een moraliserende kijk op armoede (Krumer-Nevo, 2015).

5.3.2 Armeenzorg in de 19e eeuw

Gedurende de negentiende eeuw werd de zorg voor de armen voornamelijk verzorgd door religieuze instellingen en organisaties, mede door het katholieke reveil en de steeds militantere houding van de katholieke elite. Deze organisaties wouden dat de verantwoordelijkheid voor armenzorg bij hen lag en dat de staat zich terughoudend moest opstellen. Dit standpunt werd ondersteund door het subsidiariteitsprincipe, dat stelt dat de zorg voor het welzijn van de bevolking zo veel mogelijk moet worden overgedragen naar het lokale niveau en naar religieus geïnspireerde actoren. De overheid zou enkel als laatste redmiddel moeten optreden in geval van nood (Morel, 2007). Deze opvatting stond echter onder druk door de sociale en economische veranderingen die zich in de loop van de negentiende eeuw afspeelden zoals de industriële revolutie. De elites en de overheid in België werden geconfronteerd met een groeiende armoede, zowel op het platteland als in de steden. De achteruitgang van traditionele agrarische activiteiten leidde tot een daling van de levensomstandigheden van veel mensen, wat de bestaanszekerheid van de plattelandsbevolking ernstig ondermijnde (Van Damme, 1985).

De visie op armenzorg die in de negentiende eeuw dominant was, sluit nauw aan bij het conservatieve armoedeparadigma. De nadruk ligt op liefdadigheid en religieus geïnspireerde hulp, waarin religieuze organisaties de armenzorg claimen. Hogere overheden mogen zich mengen enkel als deze organisaties het niet aankunnen, past binnen het conservatieve gedachtegoed dat de staat slechts een vangnet is (Billingham, 2024)

Tegelijkertijd bracht de industriële revolutie ingrijpende maatschappelijke veranderingen met zich mee. Veel arbeiders trokken van het platteland naar de stad, op zoek naar werk, maar kwamen daar terecht in armoedige omstandigheden. Het einde van de negentiende eeuw wordt in westerse landen gekarakteriseerd door de sociale kwestie. Dit was een periode waarin het politieke besef groeide dat er dringende maatregelen nodig waren om de armoede en de toenemende sociale ongelijkheid aan te pakken (De Troyer, 2024). Tijdens de crisis in de jaren '40 nam de armenzorg toe, maar deze bleek niet in staat te zijn armoede uit de wereld te helpen en het zelfs in stand hield. Volgens deze redenering waren er veel bedelaars en werklozen die hun fysieke afwijkingen vervalsten. In de eerste helft van de 19de eeuw werd ongeveer 20 % van de Belgische bevolking op een of andere manier via weldadigheidsburelen gesteund. De verkregen steun was vaak geld, voedingsmiddelen zoals brood en soep en ook goederen zoals kleding (Van Damme, 1970).

Wanneer zorg als een gunst wordt aangeboden, betekent dit dat hulp afhankelijk is van de goede wil van de gever, bijvoorbeeld een rijke burger, een liefdadigheidsinstelling of een religieuze organisatie. In dit geval beslist de hulpverlener wanneer en aan wie hulp wordt gegeven. De persoon in nood kan die hulp niet opeisen. (Jacobs, 1984). Weldadigheidsburelen breidden zich uit in de tweede helft van de 19e eeuw als oplossing van de sociale kwestie. Er worden verschillende initiatieven ontwikkeld zoals hygiënische en sanitaire initiatieven in de steden, het volksonderwijs, de huisvestingspolitiek, enzovoort (Van Damme, 1985). Actoren binnen het sociaal werk hielden zich bezig met het uitoefenen van controle, maar waren ook verbonden met de principes van de arbeidersbeweging (de Swaan, 1988).

De uitbreiding van weldadigheidsburelen en de ontwikkeling van bovenstaande initiatieven wijzen op een maatschappelijke erkenning van structurele oorzaken van armoede. In het structurele paradigma wordt armoede gezien als een gevolg van sociale ongelijkheid en gebrekkige maatschappelijke organisatie, en niet als het gevolg van individuele fouten (Krumer-Nevo, 2015). Bovendien wijst de betrokkenheid van actoren uit het sociaal werk bij de arbeidersbeweging op een streven naar structurele hervormingen, zoals betere arbeidsomstandigheden, sociale rechten en collectieve voorzieningen (Martens et al., 1984).

Geleidelijk ontwikkelde zich in België een overgang van armenzorg, die grotendeels op religieus geïnspireerde liefdadigheid was gebaseerd, naar een meer gestructureerd sociaal beleid waarin ook de overheid een actieve rol begon te spelen (De Bie, 2015). In deze evolutie werden tal van middenveldinitiatieven, vaak met katholieke wortels, ondersteund door de staat. Deze samenwerking tussen de overheid en het katholiek geïnspireerde middenveld was het resultaat van een soort compromis tussen progressieve en katholieke visies. Aan de ene kant waren er progressieve, vaak socialistische krachten die de nadruk legden op de rol van de staat om actief verantwoordelijkheid te nemen in armoedebestrijding en sociale zekerheid. Zij pleitten voor een sterkere overheidsinterventie om structurele ongelijkheden tegen te gaan. Aan de andere kant bevond zich de katholieke zuil, waarbij men bleef vasthouden aan het idee dat zorg en armenhulp moesten worden georganiseerd door de lokale gemeenschappen en liefdadigheidsorganisaties. Zij ondersteunden het idee dat solidariteit een burgerplicht was en zagen sterke staatsinterventie als een mogelijke bedreiging voor de morele rol van de kerk en van lokale hulpnetwerken (Pauly et al. 2019).

5.3.3 Armenzorg in de 20e eeuw

In het verlengde van deze sociaal-politieke evoluties werd in 1925 de wet op de Commissies van Openbare Onderstand (C.O.O.) opgesteld. Deze wet markeerde een belangrijke stap in de gedeeltelijke modernisering van de lokale publieke armenzorg in België, waarbij elke gemeente verplicht werd één centrale dienst voor armenzorg te installeren (Dierckx et al., 2005). De C.O.O.'s kregen als opdracht om materiële bijstand te verlenen aan hulpbehoevenden die het 'verdienen', een categorie die onder meer bejaarden, chronisch zieken en wezen omvatte. De hulpverlening bleef dus selectief en moreel geïnspireerd: ondersteuning werd voorbehouden aan wie werd geacht 'waardig' te zijn (De Troyer, 2024).

Sinds de Tweede Wereldoorlog zijn mensenrechten internationaal erkend. Het recht op sociale zekerheid, gezondheid, onderwijs, huisvesting en een menswaardig bestaan zijn opgenomen in verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948). Deze rechten erkennen dat iedereen recht heeft op hulp, ongeacht hun afkomst, geloofsovertuiging, enzovoort (De Baets, 2015).

In veel Europese landen, waaronder België, is na de oorlog een verzorgingsstaat uitgebouwd. De overheid neemt de verantwoordelijkheid op zich om te zorgen voor burgers in nood. Sociale zekerheid, werkloosheidsuitkeringen, gezondheidszorg, en hulp bij armoede zijn ingebed in wetten. Hierdoor kunnen mensen ondersteuning opeisen als ze aan de voorwaarden voldoen. Hulp is geen gunst meer, maar een structureel recht (Hoefnagels, 1989).

In 1976 werden de C.O.O.'s omgevormd tot Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW's), wat een verschuiving betekende van een moraliserende naar een meer rechtengebaseerde benadering. Het OCMW ging verder dan louter financiële steun en legde

ook nadruk op het sociale en psychische welzijn van cliënten (Raeymaeckers et al., 2009; Detollenaere et al., 2010).

Met de invoering van de OCMW's kwam er een verschuiving naar een rechtengebaseerde benadering van armoede. Het idee dat mensen recht hebben op hulp en ondersteuning, ook op psychisch en sociaal vlak, sluit aan bij het armoedebewust paradigma. In dit paradigma staat de stem en waardigheid van de hulpvrager centraal, waarbij er aandacht is voor structurele uitsluiting en het herstellen van sociale grondrechten (Krumer-Nevo, 2015).

5.3.4 OCMW

Een belangrijke mijlpaal in de Belgische geschiedenis was de institutionalisering van het recht op sociale voorzieningen. Het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn ontstond in 1976 als gevolg van de hervorming van de lokale zorg (Roets et al., 2022). Het OCMW is een openbare en publieke instelling met de bedoeling te voorzien in een collectieve nood, namelijk het leiden van een leven dat voldoet aan de menselijke waardigheid. Sociale bijstandssystemen werden georganiseerd rond het principe van een universeel, onvoorwaardelijk en leefwereldgericht recht op sociale voorzieningen. In plaats van armoede selectief te verminderen, werd menselijke waardigheid het criterium om te besluiten dat een interventie door het OCMW nodig was. Bovendien zouden burgers gegarandeerd sociale rechten en middelen krijgen (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2005).

Bezuinigingen op overheidsuitgaven maken het voor nationale en lokale overheden steeds moeilijker om bestaande welzijnsvoorzieningen te behouden, laat staan deze uit te breiden. Tegelijkertijd wijzen verschillende studies op het toenemende risico van ongelijkheid in toegang naar welzijnsorganisaties (Vranken et al., 2010). Vooral in meer welvarende regio's kan de aanwezigheid van betere toegang tot sociale voorzieningen bijdragen aan het versterken van lokale sociale cohesie. Deze dynamiek beperkt zich echter niet tot het nationale niveau. Ook op Europees vlak groeit de kloof tussen rijkere en armere regio's, wat de bredere sociale samenhang onder druk zet. In deze context blijkt de rol van de staat essentieel te zijn in het beheersen van ongelijkheden. Dit kan onder meer door het invoeren van een gemeenschappelijk regelgevend kader, zoals de garantie op sociale bijstand en een minimuminkomen, en door het voorzien in stabiele financiering voor lokale overheden (Andreotti et al, 2012).

Tegelijkertijd ontstaat er binnen het sociaal beleid een spanning tussen principes van solidariteit en wederkerigheid. Zo wordt het recht op een leefloon steeds vaker gekoppeld aan het leveren van een aantoonbare inspanning, zoals het actief zoeken naar werk (Vandenbroucke et al., 2017). De uitvoering van dit activeringsbeleid ligt bij het OCMW, waarbij het bestaansminimum niet langer wordt toegekend op basis van nood alleen, maar op basis van werkbereidheid (Maesele et al., 2008).

5.4 Van gunst, naar recht... en terug?

Hoewel welzijnszorg in de 20ste eeuw steeds meer werd erkend als een fundamenteel recht, zien we de laatste jaren een duidelijke terugslag. Steeds vaker worden bepaalde rechten opnieuw benaderd als gunsten die onder bepaalde voorwaarden toegekend worden. Hulpverlening wordt strenger, controlemechanismen nemen toe, en steun wordt meer en meer gekoppeld aan gedrag of motivatie. Deze evolutie doet denken aan het verleden, waarin hulp

afhankelijk was van morele beoordeling (Schuyt, 2009). Deze evolutie gaat gepaard met de opkomst van de zogenaamde nieuwe liefdadigheidseconomie, waarbij private initiatieven, bedrijven en filantropische organisaties een grotere rol gaan spelen in armoedebestrijding en welzijn (Schoneville, 2013).

De nieuwe liefdadigheidseconomie is een distributiesysteem waar basisbenodigdheden zoals voedsel, die vaak in overschot, gratis of met korting worden verkocht aan de arme mensen via vrijwilligers (Kessl et al, 2009). Het richt zich op groepen die te maken hebben met materiële tekorten. De liefdadigheidseconomie fungeert als een nieuw armoedebestrijdingssysteem en creëert een uitwisselingscyclus die de domeinen van de burgermaatschappij, de markteconomie en de staat met elkaar verbindt. Burgers en non-profitorganisaties bieden hulp, bedrijven leveren donaties zoals voedseloverschotten, en de overheid ondersteunt met beleid of subsidies (Roets et al., 2023).

De twee grote kenmerken zijn compassie en medeleven, deze kenmerken komen naar boven in voedselbanken en kledingpunten omdat donateurs en vrijwilligers empathie tonen naar de situaties van anderen. Het belangrijk om te erkennen dat veel van deze initiatieven ook een rechtengebaseerd perspectief hanteren. Dit betekent dat zij niet alleen vertrekken vanuit een gevoel van medeleven, maar ook het belang van sociale rechten en waardigheid van de hulpvragers benadrukken. Deze gaan van het bedelen van voeding naar contact opnemen met dokters, scholen... (Vandekinderen et al, z.d.)

Naast de kenmerken van een gifteneconomie vertoont de nieuwe liefdadigheidseconomie ook duidelijke trekken van de heersende kapitalistische economie. Commerciële distributeurs zoals supermarktketens die vervallen voedsel doorgeven of autoconstructeurs die kledingwinkels voorzien van een (gratis of goedkope) bestelwagen, handelen vaak vanuit eigenbelang. Het vermijden van hoge afvalverwerkingskosten en het verbeteren van het maatschappelijk imago als sociaal geëngageerde onderneming vormen hierbij belangrijke motieven (Kessel & Wagner, 2011). Op die manier is met deze nieuwe vorm van armoedebestrijding een tweede goederenkringloop ontstaan, die echter niet losstaat van de eerste, consumptiekapitalistische kringloop (Roets et al, 2023).

5.5 Spanning tussen gunst en recht

Hulpverlening aan mensen in armoede wordt al decennialang gekenmerkt door een spanning tussen hulp als gunst en hulp als recht. Hoewel veel sociale voorzieningen zoals het OCMW vertrekken vanuit een rechtenkader, zijn er tal van elementen die doen terugrijpen naar een logica van gunst (Molander et al., 2012). Hulpverleners beschikken over discretionaire ruimte, wat betekent dat zij binnen bepaalde marges zelf oordelen en interpreteren hoe hulp wordt toegekend. Hoewel die ruimte nodig is om hulp af te stemmen op individuele noden, leidt deze ook tot verschillen in toepassing, afhankelijk van context en hulpverlener (Lipsky, 2010).

Daarbij worden hulpvragers regelmatig doorverwezen naar middenveldorganisaties of liefdadigheidsinitiatieven, zoals voedselbanken of kledingpunten. Hoewel sommige initiatieven vertrekken vanuit een rechtengebaseerde benadering, waarbij menselijke waardigheid en sociale grondrechten centraal staan, hanteren anderen een meer caritatieve invulling, waarbij hulpverlening gebaseerd is op solidariteit en vrijwillige inzet (Roets et al., 2023).

Tegelijk wijst deze evolutie op een verschuivende rol van de overheid in het organiseren van armoedebestrijding. Verantwoordelijkheden worden gedeeltelijk doorgeschoven naar het middenveld en private actoren (De Rynck et al., 2017). Doorverwijzingsprocessen spelen hierin een centrale rol: wie hulp zoekt bij het OCMW of andere overheidsinstanties, wordt steeds vaker verwezen naar alternatieve, vaak niet-rechtengebaseerde, initiatieven.

Middenveldorganisaties vormen een belangrijke schakel tussen de overheid en de individuele burger. Ze ontstaan meestal vanuit burgerinitiatieven, waarbij burgers zich vrijwillig organiseren rond gemeenschappelijke waarden en belangen die gericht zijn op maatschappelijke verandering. Het voornaamste doel van middenveldorganisaties is het realiseren van maatschappelijke impact en niet het genereren van winst (Laoukili, et al., 2019). Waar deze organisaties oorspronkelijk ontstonden vanuit burgerinitiatieven en zich kenmerkten door hun autonomie, is hun positie de afgelopen decennia merkbaar verschoven (Pauly et al., 2019).

Onder invloed van veranderende beleidskaders en toenemende subsidiëring door de overheid, worden middenveldorganisaties betrokken in het uitvoeren van sociaal beleid (Duyvendack et al., 2002). Ze functioneren steeds vaker als uitvoerende partners van de overheid, bijvoorbeeld door hun rol in doorverwijzingsprocessen of het leveren van diensten zoals voedselbedeling of nachtopvang. Hierdoor kan hun zelfstandige positie verminderen en verschuift hun rol geleidelijk van onafhankelijke maatschappelijke actor naar een meer ondersteunende rol binnen het sociaal beleid van de overheid.

5.6 Focus dynamieken op doorverwijzing

In het huidige sociaal beleid spelen doorverwijzingsprocessen een steeds belangrijker rol in het traject van mensen in precare leefsituaties, waaronder dakloosheid (Serrien, 2011). Waar de verzorgingsstaat zich voorheen sterk op een rechtenkader baseerde, is er tegenwoordig een groeiende voorwaardelijkheid van sociale rechten (Fitzpatrick et al., 2019). Dit heeft als gevolg dat bepaalde groepen, zoals mensen zonder wettig verblijf soms volledig buiten het sociale zekerheidsstelsel vallen. Omdat hun verblijfsstatus hen uitsluit van veel wettelijke rechten, hebben zij doorgaans geen toegang tot het reguliere sociale zekerheidsstelsel, zoals werkloosheidsuitkeringen, ziekteverzekering of maatschappelijke dienstverlening via het OCMW. Ook toegang tot andere basisvoorzieningen, zoals gezondheidszorg, huisvesting of vorming, is vaak sterk beperkt. Dit leidt ertoe dat zij vooral afhankelijk zijn van informele netwerken of liefdadigheidsinitiatieven. Hierdoor ontstaat een kloof waarin steeds meer mensen tussen de mazen van het net vallen (Het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, 2025).

Tegelijkertijd krijgt het middenveld een steeds centralere rol toebedeeld als aanvulling op formele publieke hulpverlening. Doorverwijzingen functioneren als een cruciale brug tussen formele voorzieningen, zoals het OCMW, en informele organisaties, waaronder voedselbedeling of opvanginitiatieven. OCMW's verwijzen cliënten door naar het middenveld, terwijl middenveldactoren op hun beurt mensen ondersteunen in hun toegang tot publieke diensten (De Troyer, 2024).

Bij een doorverwijzing worden cliënten bijvoorbeeld niet alleen administratief ondersteund, maar effectief begeleid bij intakegesprekken met het OCMW. Deze betrokkenheid verlaagt niet alleen de drempel voor hulpvragers, maar vergroot ook de zichtbaarheid van de organisatie binnen het hulpverleningsnetwerk. Doorverwijzing wordt zo een middel waarmee solidariteit

enerzijds wordt gerealiseerd in de relatie tot de cliënt, en anderzijds strategisch wordt ingezet om meer institutionele invloed of middelen te verkrijgen. (De Troyer, 2024).

Bovendien zijn er religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven die er bewust voor kiezen om verbinding met overheidsinstanties tot een minimum te beperken of zelfs volledig te vermijden. In deze context staat het streven naar autonomie centraal. Voor deze initiatieven kan een doorverwijzing of verdere interactie met lokale overheden worden ervaren als een mogelijke inperking van die autonomie (De Troyer, 2024).

5.7 Welfare bricolage

Welfare bricolage verwijst naar het creatief samenstellen en combineren van schaarse hulpbronnen om tegemoet te komen aan sociale noden. De drie essentiële kenmerken van bricolage zijn: het vermijden van strikte regels of beperkingen, het gebruik maken van beschikbare middelen, vindingrijkheid als denkwijze (Phillimore et al., 2016). Deze benadering vertegenwoordigt een specifieke manier van omgaan met uitdagingen, die verbonden is met een eigen kennisbasis en wereldbeeld. De gebruikte strategieën zijn vaak onconventioneel, wat ertoe kan leiden dat ze buiten het zicht van officiële structuren plaatsvinden (Van Dam et al., 2022). Dergelijke praktijken ontstaan meestal uit noodzaak omdat toegang tot formele hulpbronnen ontbreekt. Dit geldt bijvoorbeeld voor mensen zonder wettig verblijf, die geen beroep kunnen doen op sociale rechten en als bijgevolg gedwongen worden om op creatieve te overleven in de stad. Wanneer formele hulp ontbreekt of niet voldoende is, proberen mensen steun te vinden via uiteenlopende kanalen: etnisch-culturele verenigingen, liefdadigheidsorganisaties, religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven, online gemeenschappen en informele ontmoetingsplaatsen zoals cafés (Schrooten et al., 2019).

Religieuze middenveldorganisaties kunnen antwoorden bieden op noden waarvoor het formele sociaal werk geen sluitende oplossingen kan bieden. Ze richten zich met name op mensen en groepen die uit de boot vallen van de verzorgingsstaat. Hierdoor functioneren zij als informele sociaalwerkactoren, vaak in de schaduw van het formele systeem (Schrooten et al., 2019).

Aan de andere kant probeert sociaal werk zelf te bricoleren. Zo schakelen ze tussen verschillende instanties en organisaties om een passend hulpaanbod samen te stellen. Een sociaal werker kan bijvoorbeeld een cliënt met financiële problemen tegelijkertijd doorverwijzen naar het OCMW voor een leefloon, een voedselbank inschakelen voor directe voedselhulp en samenwerken met vrijwilligersorganisaties die activiteiten organiseren om sociaal isolement tegen te gaan. Verder treden sociaal werkers vaak op als brugfiguren tussen cliënten en de vaak complexe bureaucratische systemen. Ze vertalen documenten, begeleiden cliënten bij intakegesprekken en helpen hen hun rechten te claimen, waarbij ze formele procedures combineren met persoonlijke ondersteuning (French, 2013).

6 Probleemstelling en onderzoeksvraag

In de recente literatuur wordt steeds vaker gesproken over de opkomst van een zogenaamde nieuwe liefdadigheidseconomie (Schoneville, 2018; Cantillon, 2020). Deze ontwikkeling wijst op een verschuiving in het spanningsveld tussen de welvaartsstaat, het middenveld en de markt. Waar liefdadigheid vroeger werd gezien als een uitzonderlijke en tijdelijke vorm van hulp, is dit vandaag steeds meer aanwezig in het sociaal beleid. Het was de bedoeling om universele sociale rechten te garanderen aan alle burgers, waardoor liefdadigheid overbodig zou worden. In plaats van het recht op een menswaardig bestaan centraal te stellen, lijkt de samenleving zich nu meer te richten op noodhulp en tijdelijke ondersteuning (Cantillon, 2020).

Toch is het beeld van de nieuwe liefdadigheidseconomie niet eenduidig negatief. Verschillende initiatieven, zoals voedselbanken en nachtopvangcentra, vervullen niet alleen een rol in het verstrekken van basisbehoeften, maar zetten ook in op het versterken van rechten van mensen in armoede. Ze detecteren sociale problemen, verwijzen mensen gericht door binnen het hulpverleningslandschap en geven een stem aan mensen in kwetsbare posities. Door hun nabijheid bij mensen in armoede kunnen ze maatschappelijke problemen signaleren (Roets et al., 2023).

Tegelijkertijd gaan hulpvragers zelf op zoek naar alternatieve manieren om in hun basisbehoeften te voorzien (Van Dam et al., 2022). Niet alleen cliënten, maar ook sociaal werkers bricoleren binnen de grenzen van het bestaande hulpverleningslandschap. Zij proberen, met beperkte middelen en in een steeds complexer beleidskader, toch aansluiting te vinden bij de noden van mensen in preciaire leefsituaties (Schrooten et al., 2019).

Deze discussie is relevant voor het onderzoek naar doorverwijzingen binnen de daklozenopvang, en in het bijzonder voor initiatieven zoals Huize Triest. Dergelijke voorzieningen bevinden zich op het snijvlak van professionele hulpverlening, vrijwilligerswerk en het middenveld. Hoewel beleidsmakers en publieke welzijnsvoorzieningen steeds vaker een beroep doen op het middenveld in de strijd tegen armoede, krijgen de ervaringen van hulpvragers rond doorverwijzingen van formele en informele instanties weinig aandacht. Wat betekent dat voor de mensen die dakloos zijn? Hoe ervaren zij deze doorverwijzingen en welke drempels ontmoeten zij onderweg? Hoe proberen mensen in dakloosheid te overleven in de stad met de beperkte middelen die zij hebben?

Dit vraagstuk leidt tot volgende onderzoeksvragen:

Hoofdvraag:

Welke betekenissen geven hulpverleners en cliënten van Huize Triest aan hun trajecten van doorverwijzing binnen het sociaal hulpverleningsnetwerk?

Deelvragen:

Op welke manieren bricoleren cliënten met formele en informele hulpbronnen om toegang te krijgen tot basisvoorzieningen?

Op welke manieren bricoleren hulpverleners in het omgaan met beleidskaders en noden van cliënten?

7 Methodologie

7.1 Onderzoekscontext

Voor deze masterproef werd een etnografisch onderzoek uitgevoerd in Huize Triest, een nachtopvang gelegen in de Bloemekenswijk te Gent. De opvang richt zich op personen in situaties van extreme armoede en biedt hun tijdelijke onderdak en basisvoorzieningen.

Het onderzoek heeft als doel inzicht te verwerven in de dynamieken van doorverwijzing die plaatsvinden binnen deze context. Daarbij wordt gekeken naar hoe cliënten hun weg zoeken binnen het hulpverleningslandschap, welke factoren doorverwijzing beïnvloeden en hoe deze processen door betrokkenen worden ervaren. De deelnemers aan het onderzoek omvatten zowel cliënten van Huize Triest als de coördinatoren.

7.1.1 Broeders van Liefde

De Broeders van Liefde is een rooms-katholieke congregatie die zich toelegt op onderwijs, zorg en hulpverlening voor kwetsbare groepen, waaronder mensen met een mentale beperking, psychiatrische problemen of mensen in armoede. De congregatie werd opgericht in 1807 in Gent door Petrus Jozef Triest, die in de nasleep van de Franse Revolutie een antwoord wilde bieden op de schrijnende sociale noden van die tijd. Vanuit een christelijke inspiratie ontwikkelde hij een netwerk van religieuze gemeenschappen die zich engageren voor barmhartigheid en solidariteit, met bijzondere aandacht voor mensen aan de rand van de samenleving.

In België groeide de congregatie snel uit tot een belangrijke speler in het zorg- en welzijnslandschap. De Broeders van Liefde richtten psychiatrische instellingen op, scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs, voorzieningen voor mensen met een beperking en diverse sociale initiatieven, waaronder opvang voor dak- en thuislozen. Doorheen de jaren evolueerde hun werking van sterk religieus geïnspireerde zorgverlening naar een meer professionele aanpak, waarbij samenwerking met overheden en middenveldorganisaties steeds belangrijker werd. Toch blijven hun waarden en visies geworteld in hun religieuze identiteit (Broeders van Liefde, z.d.).

Een concreet voorbeeld van hun hedendaagse werking is Huize Triest in Gent, een opvangvoorziening voor dak- en thuislozen, genoemd naar de stichter van de congregatie. Huize Triest combineert christelijke waarden zoals barmhartigheid en menswaardigheid met professionele begeleiding en opvang. Huize Triest vormt de centrale context van deze masterproef: hier werden de interviews afgenomen met de cliënten. De organisatie werkt nauw samen met het OCMW en andere publieke diensten, maar behoudt een autonome invulling van haar werking. In veel gevallen komen mensen bij Huize Triest terecht via doorverwijzing, vaak vanuit het OCMW, al kunnen ze zich soms ook op eigen initiatief aanmelden.

7.1.2 Stad Gent

Gent, de hoofdstad van de provincie Oost-Vlaanderen, telt 267.712 ingeschreven inwoners en is daarmee, na Antwerpen, de tweede grootste stad van Vlaanderen (Stad Gent, 2024). De bevolkingsgroei zet zich jaarlijks voort: tussen januari 2022 en januari 2023 groeide de Gentse bevolking met ongeveer 3.046 personen. Tegelijkertijd staat Gent voor aanzienlijke sociale uitdagingen. Meer dan één op de acht Gentenaars leeft in armoede en ondervindt moeilijkheden om financieel rond te komen (Stad Gent, 2023). De stijgende vraag naar

financiële ondersteuning via het leefloon en het equivalent leefloon, zoals weergegeven in de armoede-indicatoren van de stad, wijst op een toename van het aantal mensen dat zich in een preciaire leefsituatie bevindt. Deze toename vertaalt zich ook in een groeiend aantal lopende cliëntdossiers bij het OCMW (Stad Gent, 2024).

De Bloemekenswijk is een diverse wijk in het noordwesten van Gent, gelegen tussen het stadscentrum en de deelgemeente Wondelgem (Paden kruisen door straten te kuisen, 2024). Tegenwoordig is de Bloemekenswijk een van de jongste wijken van Gent, met bijna een kwart van de bewoners tussen 0 en 17 jaar. De wijk kenmerkt zich door een grote culturele diversiteit; meer dan 60% van de bewoners is van niet-Belgische herkomst. De aanwezigheid van sociale huisvesting en voorzieningen biedt belangrijke ondersteuning in de Bloemekenswijk, maar kan niet verhinderen dat de wijk blijft worstelen met sociale problemen zoals onderbescherming, betalingsmoeilijkheden bij 16% van de gezinnen en het ervaren van onveiligheid bij sommige bewoners (Stad Gent, z.d.).

Deze cijfers onderstrepen de relevantie van armoedebestrijding in een stedelijke context en vormen de maatschappelijke achtergrond van dit onderzoek naar doorverwijzingsdynamieken bij mensen in situaties van extreme armoede.

De Vlaamse overheid speelt een actieve rol in het ondersteunen van lokale besturen bij de aanpak van armoede. Steden en gemeenten krijgen begeleiding bij het opstellen en uitvoeren van hun lokaal armoedebestrijdingsbeleid (Armoedebestrijding in Vlaanderen, z.d.). Zij ontwikkelen lokaal armoedebeleid dat inspeelt op de specifieke noden van hun inwoners. In stedelijke contexten betekent dit vaak het aanpakken van complexe problemen zoals dakloosheid, kinderarmoede en sociale uitsluiting. Om de armoedebestrijding krachtiger en effectiever te maken, formuleerde de Vlaamse Regering enkele prioritaire strategische doelstellingen, zoals vastgelegd in het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024. Deze doelstellingen zijn: het voorkomen en tegengaan van onvoldoende bescherming, gerichte maatregelen tegen kinderarmoede, investeren in activering en het versterken van de zelfredzaamheid van burgers, ondersteuning bieden bij plotse levensveranderingen die het risico op armoede verhogen en zorgen voor een kwaliteitsvolle, gezonde en leefbare omgeving voor iedereen (Opgroeien, 2023).

7.1.3 Huize Triest

Huize Triest is een opvanghuis in Gent, opgericht in 1986 vanuit het sociaal-religieuze gedachtegoed van Petrus-Jozef Triest, de stichter van de Broeders van Liefde. Triest leefde in de tweede helft van de achttiende eeuw en zette zich gedurende zijn hele leven in voor de meest kwetsbaren in de samenleving. Deze inzet vormt tot op vandaag het inspiratiekader van Huize Triest. Het huis profileert zich als een warme, familiaal aanvoelende plek waar mensen in kwetsbare posities zich ten volle mens kunnen voelen. Huize Triest biedt zowel nachtopvang als kortdurend verblijf aan. Na telefonische reservatie kunnen gebruikers terecht op één van twee locaties in Gent: Huize Triest of de nachtopvang van het CAW, genaamd Nieuwland. De keuze van locatie ligt bij de organisatie zelf en niet bij de gebruiker. Een verblijf in de nachtopvang loopt van 21.00 uur tot 09.00 uur de volgende ochtend. Tijdens het verblijf wordt een basisvoorziening aangeboden, bestaande uit een bed, in de avond een broodmaaltijd met soep, sanitaire voorzieningen en een ontbijt. In de wintermaanden wordt de capaciteit van het aantal beschikbare bedden verhoogd. Naast onderdak en basiszorg is er ruimte voor laagdrempelig contact met het personeel. Cliënten kunnen op informele wijze hulpvragen

stellen, zonder dat er sprake is van verplichting of doorverwijzing. Deze benadering sluit aan bij het streven naar nabijheid, gelijkwaardigheid en menselijkheid in de omgang met mensen in extreme armoede.

7.2 Strategieën van data-verzameling

7.2.1 Kwalitatief onderzoek

De gekozen onderzoeksmethode is kwalitatief van aard, omdat dit type onderzoek zich bij uitstek leent voor het verkennen van diepgaande inzichten en persoonlijke ervaringen. Het omvat semigestructureerde interviews, die voldoende flexibiliteit bieden om zowel vooropgestelde vragen te stellen als in te spelen op antwoorden. De semigestructureerde interviews worden afgenomen op basis van een vooraf opgestelde vragenlijst om een antwoord te bieden op de onderzoeksvragen. Elk interview zal worden opgenomen om later volledig te transcriberen zodat de data-analyse gemakkelijker verloopt (Bryman, 2016).

Gezien de gevoeligheid van het onderwerp, zal er extra aandacht worden besteed aan ethische overwegingen. De interviews mogen deelnemers niet onder druk zetten of extra emotioneel belasten. Naar gevoelige informatie wordt enkel gevraagd als het echt relevant is. Aan de deelnemers wordt ook verteld ze vragen mogen overslaan of het gesprek op elk moment mogen stoppen. Eens het interview eindigde, zien de deelnemers dat ik de geluidsopname beëindig op mijn gsm. Na het interview bleef het gesprek vaak nog even doorgaan. Bij sommige deelnemers reflecteerden we samen op het interview, terwijl het bij anderen spontaan overging op lichtere onderwerpen, zoals hun hobby's. Dat moment van nagesprek hielp om even te ontladen en zorgde ervoor dat we het gesprek op een warme en veilige manier konden afronden.

7.2.2 Etnografisch onderzoek

Etnografisch onderzoek is een kwalitatieve onderzoeksmethode en richt zich op het diepgaand begrijpen van sociale fenomenen vanuit het perspectief van de betrokken actoren. Etnografie streeft ernaar om de leefwereld, gedragingen, routines, betekenissen en sociale interacties van mensen in kaart te brengen op een wijze die recht doet aan hun subjectieve beleving. De kern van etnografisch onderzoek ligt in participerende observatie, waarbij de onderzoeker zich gedurende een langere periode onderdompelt in het dagelijkse leven van de onderzochte groep of gemeenschap. Naast observatie worden interviews, veldaantekeningen, gesprekken in informele setting, en soms ook visuele of materiële data (zoals foto's of objecten) gebruikt om een rijk, contextueel begrip van de onderzochte leefwereld te verkrijgen. Een belangrijk aspect van etnografisch onderzoek is reflexiviteit: de onderzoeker reflecteert systematisch op de eigen rol, veronderstellingen, machtsverhoudingen en de invloed van zijn of haar aanwezigheid op het veld. Deze reflexiviteit is essentieel om de validiteit en geloofwaardigheid van de bevindingen te waarborgen (Boele, 2019).

Voor mijn masterproef kwam ik in contact met Huize Triest via mijn co-promotor Caroline Vandekinderen. Zij legde het eerste contact met één van de coördinatoren van Huize Triest. Op 28 januari bezochten we samen de nachtopvang. Tijdens dat eerste bezoek gaf de coördinator toelichting over de werking van Huize Triest en lichtte hij het profiel van de cliënten toe. Enkele dagen na dit kennismakingsgesprek kreeg ik de kans om actief mee te draaien in de werking van de nachtopvang. De eerste keer dat ik daar was, heb ik geen interviews afgenomen. Ik hielp mee aan praktische taken, zoals het maken en verdelen van pakketten

(beddengoed) en het ondersteunen van de bar. Tegelijkertijd had ik informele, korte gesprekken met de aanwezige cliënten en observeerde ik de dagelijkse gang van zaken. Mijn bevindingen noteerde ik in de vorm van veldnotities, als onderdeel van mijn etnografische onderzoek.

Bij latere bezoeken ben ik overgegaan tot het afnemen van interviews met verschillende cliënten, maar ik bleef helpen met de praktische zaken zoals aan de bar en had ook informele gesprekken. Daarnaast ben ik ook een dag op pad geweest met een cliënt, die mij een inkijk gaf in haar leven buiten de nachtopvang. Tot slot heb ik ook semigestructureerde interviews afgenomen met beide coördinatoren van Huize Triest. Deze benadering van observatie, informele interactie en formeel interviewen vormde de kern van mijn dataverzameling.

Tabel met overzicht van onderzoeksactiviteiten

Wie	Datum	Plaats	Soort contact
Coördinator Huize Triest	28 januari 2025	Huize Triest	Kennismakingsgesprek met coördinator
/	5 februari 2025	Huize Triest	Informele gesprekken met cliënten
Tommy	19 februari 2025	Huize Triest	Interview
Hassan	19 februari 2025	Huize Triest	Interview
Bert	20 februari 2025	Huize Triest	Interview
Mohammed	24 februari 2025	Huize Triest	Interview
Vluchtelingen uit Eritrea	24 februari 2025	Huize Triest	Groepsgesprek
Maureen	4 maart 2025	Huize Triest en stad Gent	Informele gesprekken
Bo	9 april 2025	Huize Triest	Interview
Hassan	10 april 2025	Huize Triest	Vervolggesprek
Erik	10 april 2025	Huize Triest	Interview
Hassan	16 april 2025	Huize Triest	Vervolggesprek
Patryk	16 april 2025	Huize Triest	Interview
Coördinatoren Huize Triest	6 mei 2025	Online	Interview met coördinatoren

7.3 Strategieën van data-analyse

In dit onderzoek werd een kwalitatieve onderzoeksbenadering gekozen, waarbij gebruik werd gemaakt van een thematische analyse. Deze methode wordt toegepast om terugkerende patronen in de data te identificeren, te onderzoeken en te beschrijven, en biedt een gestructureerde manier om de verzamelde gegevens in detail weer te geven (Braun & Clarke, 2006). De selectie van thema's is gebaseerd op de onderzoeksvragen, met specifieke aandacht voor doorverwijzingsprocessen en welfare bricolage. Bij het analyseren van de data zijn de inzichten uit de literatuurstudie als leidraad gebruikt, waardoor de focus tijdens het hele proces gericht bleef op de twee kernthema's.

De analyse begint met de voorbereiding van de data. Tijdens elk interview werd een audio-opname gemaakt, waarna de gesprekken nauwkeurig worden uitgeschreven met behulp van

het tekstverwerkingsprogramma Word. Dit vormt de eerste fase van de data-preparatie. Tijdens de voorbereiding worden relevante teksten opgedeeld in kleinere fragmenten. Na de voorbereidingsfase volgt de eigenlijke data-analyse. Deze start met open coderen, waarbij aan elk fragment één of meerdere labels worden toegekend. Deze labels zijn korte woorden of zinnen die de inhoud van het fragment samenvatten. Het doel van deze stap is niet om meteen een theorie te ontwikkelen, maar om de data te ordenen. Daarna wordt er overgegaan op axiaal coderen, waarbij de labels worden gegroepeerd onder verschillende thema's die inhoudelijk van elkaar verschillen. Deze thema's zullen later helpen om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In de laatste fase, het selectief coderen, worden kernthema's geformuleerd en worden onderliggende subthema's gevormd, gebaseerd op de verbanden tussen de labels binnen elk thema. De kernthema's vormen uiteindelijk het antwoord op de onderzoeksvragen (Mortelmans & Craynest, 2018).

Ook werden er drie trajecten neergeschreven om de bevindingen vanuit een meer verhalend en persoonlijk perspectief weer te geven. Deze keuze maakt het mogelijk om de ervaringen van cliënten niet enkel in abstracte thema's te vatten. Bij deze drie cliënten kon voldoende diepgaande en relevante informatie worden verzameld om een volledig beeld te schetsen van hun hulpverleningstrajecten.

7.4 Procedure en ethiek

In dit onderzoek werd er bewust gekozen om geen schriftelijke informed consent te vragen aan de deelnemers. Deze beslissing werd genomen om een laagdrempelig setting te creëren, waarbij cliënten zich vrij en veilig konden voelen om hun verhaal te doen, zonder angst voor mogelijke consequenties van hun medewerking. Schriftelijke toestemming zou voor sommige deelnemers mogelijk als intimiderend overkomen, wat de openheid van het gesprek kan belemmeren. Bij aankomst in Huize Triest stelde ik mij voor als student die in het kader van haar masterproef onderzoek verricht, maar in de praktijk zagen veel cliënten mij als een stagiaire. De medewerkers van Huize Triest hielpen mij in de zoektocht naar cliënten: zij vroegen aan cliënten of zij bereid waren om geïnterviewd te worden. Alleen wanneer de cliënt akkoord ging, vond het interview plaats.

Voor elk interview gaf ik mondeling toelichting over het doel en de aard van het onderzoek. Ik benadrukte dat hun deelname volledig vrijwillig was, dat zij op elk moment vragen konden stellen of een antwoord konden weigeren, en dat alles wat gedeeld werd strikt vertrouwelijk zou worden behandeld. Tevens werd steeds expliciet toestemming gevraagd voor het opnemen van de gesprekken, zodat deze nadien konden worden uitgeschreven. Alle interviews met cliënten vonden face-to-face plaats binnen Huize Triest. Het interview met de twee coördinatoren verliep online via Microsoft Teams.

De geïnterviewde cliënten bevinden zich in een sociaal kwetsbare positie. Daarom werd bijzondere aandacht besteed aan ethische gevoeligheid en transparantie. In de omgang werd bewust gekozen voor een eenvoudige, toegankelijke communicatie, afgestemd op het taalniveau van de gesprekspartners. Indien nodig werden gesprekken in het Engels gevoerd om wederzijds begrip te garanderen. Tot slot werden alle persoonsgegevens geanonimiseerd en kregen de cliënten een fictieve naam, zodat hun identiteit volledig beschermd bleef.

8 Resultaten

In een steeds complexer hulpverleningslandschap krijgen mensen in dakloosheid te maken met een netwerk van organisaties en diensten, waarin doorverwijzingen een centrale rol spelen. Deze doorverwijzingen zijn vaak meer dan een administratieve stap: ze gaan gepaard met begeleiding en soms ook uitsluiting. Tegelijk proberen mensen in precaire situaties zelf op verschillende manieren hun traject vorm te geven. Vanuit noodzaak combineren ze formele en informele hulpbronnen om te overleven in de stad. Ook sociaal werkers en middenveldactoren bricoleren mee.

Dit hoofdstuk toont de ervaringen van cliënten van Huize Triest aan de hand van hun persoonlijke verhalen. In een eerste luik wordt ingezoomd op drie individuele trajecten van mensen in dakloosheid. Door hun perspectieven centraal te stellen, wordt zichtbaar hoe zij navigeren door het hulpverleningsnetwerk, welke betekenis ze geven aan doorverwijzingen, en welke drempels en kansen ze onderweg ervaren. Er werd bewust gekozen voor drie trajecten, omdat bij deze drie het meest gedetailleerde informatie kon verzameld worden om een volledig en betekenisvol traject te schetsen. Daarnaast bevinden cliënten zich vaak in zeer complexe en kwetsbare situaties, waardoor het delen van persoonlijke en diepgaande informatie niet altijd eenvoudig is. In het tweede luik worden uit verschillende interviews en de neergeschreven trajecten een aantal overkoepelende inzichten en thema's samengebracht, om zo tot een meer analytische reflectie te komen op de werking en beleving van de hulpverlening en hoe mensen in dakloosheid proberen te overleven in de stad. Daarnaast wordt er ook gekeken naar hoe sociaalwerkpraktijken hieraan proberen bij te dragen, zowel door directe ondersteuning en doorverwijzing, als door het creëren van laagdrempelige ontmoetingsplekken.

8.1 Trajecten van cliënten

8.1.1 Traject Bert

Bert is een 19-jarige jongeman met Oost-Europese roots en is momenteel dakloos. Zijn traject begon nadat hij worstelde met een drugsverslaving. Hij liet zich opnemen in De Sleutel, een instelling voor drugshulpverlening waar hij na vier weken vrijwillig vertrok, hoewel de begeleiding normaal zes maanden zou duren. Zijn vertrek had weinig te maken met terugval, maar eerder met de beperkingen die hij daar ervaarde, zoals het verbod op gsm-gebruik. Voor iemand met ADHD was dit moeilijk, aangezien hij zijn gsm gebruikte als vorm van afleiding. Eens hij vertrok, belandde hij op straat. Via contacten uit zijn oude studio kreeg hij het nummer van de nachtopvang. Reeds de volgende dag kon hij een plaats reserveren en niet veel later kwam hij in contact met het OCMW.

Het leven in dakloosheid brengt moeilijkheden met zich mee. Bert overnacht in twee verschillende nachtopvangvoorzieningen in Gent, met name het CAW Nieuwland en Huize Triest. Wanneer er geen plaats is in de nachtopvang brengt hij de nacht door op straat, maar dan zonder te slapen uit angst om bestolen te worden. Zijn ervaringen tonen aan hoe onveilig en onstabiel het bestaan op straat is.

Het OCMW speelt een centrale rol in zijn huidige begeleiding. Hij ontvangt een leefloon, kan naar de dokter gaan voor 1 euro, en wordt ondersteund bij het zoeken naar werk en het vinden van een studio. Momenteel staat hij op een wachtlijst. Hij solliciteert actief omdat het OCMW

dit van hem verwacht, maar ook vanuit een eigen motivatie. Toch uit hij frustratie over het gebrek aan respons van werkgevers, wat hem een gevoel van machteloosheid geeft.

Wat betreft de ondersteuning ervaart Bert het OCMW als behulpzaam en toegankelijk. Hoewel zijn Nederlands niet perfect is, nemen de hulpverleners de tijd om hem goed te begrijpen en alles rustig uit te leggen. Ook het JAC biedt hem wekelijks begeleiding. Er loopt een poging tot het openen van een bankrekening, ondanks blokkades bij andere banken omwille van zijn verleden. Bert is open over zijn fouten uit het verleden: het dealen van drugs, frauduleus handelen met bankgegevens en het oplichten van mensen om zijn verslaving te onderhouden. Hij beschrijft die periode als “verslavender dan drugs” vanwege de dopaminekick die de snelle geldwinst hem gaf.

De ondersteuning van hulpverleners in de nachtopvang wordt door hem gewaardeerd. Zo kreeg hij op zijn verjaardag een winterjas cadeau en werd hij actief geholpen bij het solliciteren. Tegelijkertijd kaart hij de risico's binnen de opvangcontext aan, zoals de aanwezigheid van mensen onder invloed en het subtiel aanbieden van drugs aan de deur. Als iemand die wil stoppen, voelt hij zich in zo'n momenten kwetsbaar. Hij vindt het jammer dat er een tekort is aan opvangplaatsen. Hij moet vaak tot laat wachten om te weten of hij al dan niet een slaapplek heeft. Hij pleit niet alleen voor meer plaatsen in Gent, maar vooral voor een betere spreiding over heel België, zodat niet alle mensen in dakloosheid zich op één locatie moeten bevinden.

Tot slot geeft Bert aan dat hij het verleden niet kan veranderen, maar dat hij zich wel wil inzetten om zijn toekomst vorm te geven en ondanks alles niet bij de pakken te blijven.

8.1.2 Traject Erik

Erik een vijftiger en leeft al anderhalf jaar op straat. De aanleiding tot zijn dakloosheid was een abrupte huurverhoging van zijn sociale woning. Hij ging niet akkoord met de verhoging, en hij besloot dan ook zijn woning te verlaten. Aanvankelijk kon hij parttime blijven werken, maar toen zijn domicilie verdween, werd dat niet meer mogelijk. Zonder vast adres viel hij uit het reguliere arbeidscircuit. Hij klopte aan bij het OCMW en vond ook zijn weg naar de nachtopvang. Wanneer er geen plaats is in de opvang, zoekt Erik noodgedwongen alternatieven. Hij slaapt dan in een ondergrondse parking of in het treinstation, en als hij wat geld heeft slaapt hij een nacht in een hostel of een goedkoop hotel.

Erik heeft nauw contact met zijn maatschappelijk assistent bij het OCMW. Hij voelt zich serieus genomen door hem, wat hij als positief ervaart. Zijn assistent neemt initiatief en geeft duidelijke instructies. Toen Erik bijvoorbeeld geen gsm meer had, kreeg hij financiële ondersteuning om een gsm aan te schaffen. In ruil daarvoor werd zijn leefloon tijdelijk iets verlaagd, maar die transparantie waardeerde hij.

In vergelijking met andere daklozen ziet Erik zichzelf als relatief zelfstandig. Hij kent het systeem, begrijpt administratieve procedures en weet welke stappen nodig zijn. Hij erkent wel dat anderen, bijvoorbeeld mensen met een beperkte kennis van het Nederlands, het moeilijker hebben om hun rechten op te eisen of om geholpen te worden. Ook helpt hij cliënten die recent in de dakloosheid beland zijn en maakt ze wegwijs in het netwerk van organisaties en voorzieningen in Gent. Zo hielp hij onlangs nog een vrouw van wie het huis was afgebrand: hij

nam haar enkele dagen mee op pad en toonde haar waar ze terecht kon voor goedkope maaltijden en het opladen van haar gsm.

Erik probeert zijn dagen nuttig te besteden door deel te nemen aan activiteiten, zoals samen koken in Poco Loco of koffiemomenten in Zuidpoort. Voor hem is het belangrijk actief te blijven en zijn sociale kring te onderhouden. Wanneer het echt niet goed met hem gaat, weet hij bij wie hij terecht kan voor een vertrouwelijk gesprek.

Erik benadrukt hoe belangrijk het is om voldoende opvangplaatsen te voorzien, niet alleen in Gent, maar in het hele land. Hij pleit er ook voor om mensen actief te benaderen wanneer er plaatsen vrijkomen, zodat niemand onnodig op straat hoeft te slapen. Tegelijk erkent hij dat sommige mensen liever buiten slapen, vaak door persoonlijke keuzes of verslaving.

8.1.3 Traject Bo

Bo is een 23-jarige jongeman met Aziatische roots en belandde voor het eerst op straat op zijn zeventiende. Hij verwijst naar de start van die periode als een gevolg van “slechte maten” en “domme keuzes” die hem op het verkeerde pad brachten. Hij heeft op verschillende plaatsen geslapen zoals een werf, met een tent in het bos, een paar nachten bij zijn zus, sporadisch een hotel en regelmatig de nachtopvang. De aanwezigheid van zijn hond maakt zijn situatie complexer. Hoewel zijn hond hem gezelschap en emotionele steun biedt, beperkt het tegelijk zijn mogelijkheid om werk te zoeken.

Hij beschrijft zijn dag als volgt: hij haalt eten bij ‘Let’s save food’ waar hij maaltijden kan kopen voor 1 euro, gaat naar het inloopcentrum van het CAW om zich te wassen en zijn gsm op te laden en bezoekt vrijwel dagelijks de fitness. Daar vindt hij niet alleen een uitlaatklep, maar ook een vorm van anonimiteit: “Ze weten niet dat ik dakloos ben. Ik kom daar gewoon als Bo.” Bo kwam via zijn zus in contact met Huize Triest, kort nadat hij naar Gent was gekomen. De eerste nachten in Gent waren moeilijk: hij had geen gsm, wist niet waar hij terecht kon en moest aan mensen in een nachtwinkel vragen of hij even mocht bellen. Ondanks die moeilijke start vond hij zijn weg naar nachtopvang en het OCMW. Sindsdien leeft hij op een leefloon en krijgt hij ondersteuning bij onder meer medische kosten en de zoektocht naar een woning. Zo hielp het OCMW hem bij tandproblemen en werden er afspraken voor hem vastgelegd.

Hij onderhoudt contact met zijn zus die hem in het begin hielp en met enkele vrienden, waaronder een andere man die ook dakloos is. Hij schaamt zich ervoor om op straat te slapen en probeert dat dan ook te vermijden, onder meer door af en toe een goedkoop hotel te boeken of buiten de stad te kamperen.

Wat hem het meeste frustriert, is het gebrek aan stabiliteit: het constant moeten bellen om een slaapplek te reserveren, het risico om te laat te zijn, en het gevoel dat hij altijd in overlevingsmodus moet staan. Hij droomt van een eigen woning, want dan zou hij gemakkelijker een job vinden. Een vriend uit de fitness heeft hem zelfs al een baan aangeboden, op voorwaarde dat hij een vast adres heeft. Voor Bo is Gent een bewuste keuze. In Brugge liep hij vast door foute vrienden en problematieken met drank en drugs. Gent bood hem een tweede kans.

8.2 Oorzaken dakloosheid

8.2.1 Context

Er bestaan verschillende oorzaken van dakloosheid. In het geval van Erik leidde een plotselinge huurverhoging van zijn sociale woning tot frustratie en weigering om deze prijs te betalen. Door het verlies van zijn domicilie verloor hij ook zijn toegang tot arbeid. Dit wijst op hoe formele rechten zoals wonen en werken nauw met elkaar verweven zijn.

“De huur van het huis ging van 200 euro naar 850 euro en dat wilde ik niet betalen voor een sociale woning... Omdat mijn domicilie weg was kon ik niet meer werken. En het was ook veel te moeilijk om te werken, plus nachtopvang” – interview met Erik

Ook Bert getuigt van een traject waarin formele hulpverlening niet aansluit bij zijn persoonlijke noden. Na een opname bij De Sleutel verliet hij het programma omdat de opgelegde voorwaarden, zoals het verbod op het gebruik van een gsm, botsten met zijn noden als persoon met ADHD.

“Door drugs. Ik heb me laten afkicken. Bij de Sleutel... Normaal moest ik daar 6 maand of zo blijven. Maar ik ben zelf vertrokken na 4 weken, want ik wou daar niet meer zijn. Ik had daar geen gsm, niet eens voor drugs, maar ik heb adhd dus ik heb een gsm nodig. Dus ik dacht, ik vertrek. Toen ik vertrok, ben ik op straat beland.” – interview met Bert

Wanneer iemand geschrapt wordt uit het bevolkingsregister, verliezen ze automatisch toegang tot sociale rechten. In Patryk's geval betekende dit dat hij moest stoppen met werken. Bovendien wijst hij erop dat hij, als EU-burger zonder officiële inschrijving, geen recht heeft op een uitkering. Wat overblijft zijn enkel de meest minimale voorzieningen: een basisverzekering en toegang tot nachtopvang. Die zijn niet voldoende om uit de precaire situatie van dakloosheid te geraken.

“Nee, maar het is zo dat als je van het burgerregister geschrapt bent, moet je alle activiteiten stoppen. Dus ik moest stoppen met werken... Omdat ik van het burgerregister geschrapt ben en ik ben van de Europese Unie, dan heb ik geen recht voor uitkering. Het enige recht dat ik heb is basisverzekering en nachtopvang.” – interview met Patryk

8.3 Doorverwijzing

Binnen het hulpverleningslandschap bepaalt doorverwijzing in belangrijke mate hoe mensen in dakloosheid hun weg zoeken naar ondersteuning. Instellingen zoals het OCMW en het CAW spelen hierin een belangrijke rol. Voor veel cliënten vormt doorverwijzing een eerste stap naar opvang, hulp of begeleiding. Het kan positieve ervaringen opleveren, maar tegelijkertijd gaan doorverwijzingen vaak gepaard met onzekerheid en frustraties.

8.3.1 Hulp ontvangen

Het CAW functioneert hier als een belangrijke toegangspoort tot opvang en verdere hulp. Voor mensen zonder onderdak is deze verwijzing vaak de eerste stap in hun traject binnen het hulpverleningsnetwerk.

“Ja, het CAW verwijst je sowieso door naar Huize Triest. De eerste keer dat ik op straat heb geleefd was 10 jaar geleden. Dus ik was toen via het CAW hier terecht gekomen. En toen heb ik 's middags kunnen eten en zo heb ik Huize Triest leren kennen.” – interview met Erik

In de volgende citaat praat Erik over zijn maatschappelijk assistent. De manier waarop hij over zijn assistent spreekt, laat zien dat het ontvangen van hulp niet alleen draait om toegang tot voorzieningen, maar ook om de wijze waarop die hulp wordt aangeboden. Erik beschrijft zijn maatschappelijk assistent als iemand die actief meedenkt, stappen verduidelijkt en initiatief neemt. De hulpverlener geeft niet enkel informatie, maar biedt ook praktische ondersteuning zoals het regelen van een gsm of het financieel tussenkomen. De assistent treedt op als gids in een complex hulpverleningslandschap en verlaagt de drempel tot toegang aanzienlijk.

“Ik heb een goeie assistent, mijn assistent zegt wat ik moet doen, hoe ik het moet doen. Hij bekijkt welke stappen ik moet nemen en contacteert me. Ik had geen gsm toen, hij zei: ga kijken voor een gsm en laat me weten hoeveel het kost en ik zal het storten naar je.” – interview met Erik

Middenveldorganisaties bieden niet enkel basisondersteuning zoals voedsel of opvang, maar ook psychologische hulp indien nodig. Hun laagdrempelige karakter maakt dat mensen sneller durven praten over emotionele moeilijkheden, zonder angst voor stigma of uitsluiting.

“En dan zit ik heel diep en dan zien ze ook dat ik er nood aan heb. Dan Zuidpoort of Foundation neemt me apart en zegt:” ga een keer mee en we gaan eens praten met je”. Maar dat is alleen wanneer ik echt diep zit, dat is maar één keer gebeurd, toen ik terug op straat leefde. Dat ik het niet meer zag zitten.” – interview met Erik

Tommy's overstap van interim arbeid naar een artikel 60-traject toont aan hoe belangrijk het gevoel van veiligheid en begeleiding is voor mensen in een kwetsbare leefsituatie. Waar interim arbeid ervaren wordt als hard en weinig vergevingsgezind, biedt artikel 60 volgens hem meer ruimte om te leren en fouten te maken zonder meteen uitgesloten te worden. De omschrijving *“een veilige optie... een veilige route”* benadrukt de nood aan stabiliteit binnen zijn arbeidstraject. Daarnaast wijst het citaat op de rol van hulpverlening, zoals het OCMW, in het mee vormgeven van zulke werktrajecten. *“Leefloon, die hebben mij ook aan werk geholpen”* toont aan dat toegang tot werk hier tot stand komt via sociale rechten en begeleiding en niet via de reguliere arbeidsmarkt alleen. Dit onderstreept het belang van een rechtengebaseerde benadering in de activering van mensen in armoede of dakloosheid.

“Leefloon, die hebben mij ook aan werk geholpen. Nu doe ik aan artikel 60. Dit is nu een veilige optie. In het begin heb ik geprobeerd via interim. Maar ja, met dat ze zo zien ‘je bent gewend van in ploegen te werken’ ze krijgen je er niet echt in mee, die interims. Dus uiteindelijk zei er iemand tegen mij, werk gewoon artikel 60. Ik ben onlangs gestart. Het is veiliger, het is een veilige route. Je kan eens fouten maken. Op een interim als je een fout maakt krijg je een schop onder je.” – interview met Tommy

Hier is sprake van financiële steun bij medische noden. Bo had geen geld om naar de tandarts te gaan en het OCMW helpt hem. Zonder dat voorschot was tandzorg mogelijk uitgesteld of helemaal niet gebeurd, wat op langere termijn extra gezondheidsproblemen of sociale isolatie kan veroorzaken.

“Ik heb een tandproblemen. Dus voor juni hebben ze al voorgeschoten om mijn tanden uit te trekken. Die helpen waar dat mogelijk is.” – interview met Bo

Het OCMW helpt met een leefloon en huisvesting, en verwijst ook door naar andere diensten om Bert te helpen met zijn drugsproblematieken. Dit citaat illustreert hoe doorverwijzing in de praktijk niet enkel administratief verloopt, maar vaak gebaseerd is op informele observaties en persoonlijk initiatief. Bert vertelt hoe hij bij het JAC terecht kwam omdat de baas van de nachtopvang hem opmerkte als “een jonge gast” en daarop contact opnam met het JAC. Het onderstreept ook hoe jongeren soms pas in beeld komen bij gespecialiseerde hulpverleners dankzij alertheid van andere voorzieningen. Tegelijkertijd wijst het citaat op de selectieve toegankelijkheid van hulp. Bert geeft expliciet aan dat hij geholpen wordt “omdat hij jong is”. Dit duidt op een leeftijdsgebonden benadering waarbij bepaalde rechten (zoals leefloon of verhoogde tegemoetkoming voor medische zorg) sneller of makkelijker toegankelijk zijn voor jongeren, wat solidariteit voor deze groep kan versterken, maar tegelijk ook vragen oproept over uitsluiting van anderen. Het JAC en CAW worden hier gepresenteerd als belangrijke scharnierpunten voor jongeren in dakloosheid, waarbij de combinatie van informele signalering en professionele opvolging een cruciale rol speelt in het opstarten en ondersteunen van een traject.

“Toen ik bij JAC was. De baas van de nachtopvang belde naar het JAC en zei ‘we hebben hier een jongen, misschien kunnen jullie hem helpen’ en zo wisten ze dat ik hulp nodig had. De coördinator heeft zelf gezegd dat er een hele jonge gast rondloopt. Ik kwam toe in het JAC en ze wisten al wie ik was. (...) Ze kunnen me helpen, mij zeker want ze zegge dat ik jong ben. Zoals leefloon of dat ik goedkoper naar de dokter kan gaan, voor 1 euro. En extra hulp voor drugs. Mensen in de privé die ervaring hebben met drugsmisbruik en ik heb daar gesprekken mee. Met het wonen, daar ben ik bezig met het CAW JAC – interview met Bert

Het volgend fragment toont aan hoe hulpverlening ook bestaat uit kleine, concrete gebaren van zorg. De combinatie van werkgerichte begeleiding en materiële ondersteuning (zoals een winterjas) wijst op een mensgerichte aanpak, waarin persoonlijke betrokkenheid centraal staat.

“Lotte (medewerker Huize Triest) heeft mij een nummer gegeven van een firma en ze zei: “kijk, hier kan je solliciteren om garagepoorten te installeren”. Ze heeft me ook geholpen om te solliciteren, dat ik kan bellen voor werk. Ik wacht nog op een mail, voor vrijdag. (...) Op mijn verjaardag heb ik ook iets gekregen hier, een dikke jas, want ik had nog geen dikke jas. Dus dat was wel goed.” – interview met Bert

Hulpverleners spelen een actieve rol in het begeleiden van cliënten naar gepaste hulp. Afhankelijk van de aard van de problematiek verwijzen zij door naar verschillende gespecialiseerde diensten. Dit veronderstelt dat hulpverleners goed op de hoogte zijn van het

aanbod aan organisaties en voorzieningen in Gent. In sommige gevallen, zoals bij medische problemen, kunnen cliënten zelfs geholpen worden zonder dat ze over een medische kaart beschikken, wat wijst op nauwe samenwerkingen binnen het hulpverleningsnetwerk.

“Het hangt er een beetje vanaf wat de problematiek is. In het algemeen, als het gaat om psychische problemen, dan verwijzen we door naar het mobielteam. Dan belt het mobielteam op en bekijken ze of die kunnen langskomen. Dat kan zijn in de avond zelf, als het kan, maar meestal is dat 's ochtends vroeg. En als het gaat om fysieke problemen, dan bellen wij naar de Kaai om daar een afspraak te maken bij de dokter. Dan kunnen ze daar langsgaan voor medische hulp, ook al hebben ze geen medische kaart. Dus daar hebben we een specifieke samenwerking mee.” – interview coördinatoren

8.3.2 Onzekerheid

Zoals het vorige hoofdstuk illustreert, kunnen doorverwijzingen positieve ervaringen opleveren, maar doorverwijzing kan ook onzekerheid teweeg brengen. Verschillende cliënten geven aan dat vooral het inbelsysteem voor het reserveren van een plaats in de nachtopvang aanleiding geeft tot stress. In wat volgt wordt eerst het reservatiesysteem toegelicht, waarna de ervaringen van cliënten aan bod komen.

“Dus je zegt dat ze om de twee weken aan een toeleider moeten, dat klopt. Dan wordt er een kort gesprekje aangeknoopt, van hoe gaat het, waar zijn we bezig, hoe zit het met dit of dat. En dan krijgt die persoon terug twee weken toegang tot de nachtopvang. Wij noemen dat een cyclus. De eerste vijf dagen van die cyclus kan je om elf uur inbellen. Dan heb je het meeste kans op een plaats, omdat je bij de eerste bent die mag bellen. Na je vijf dagen, dan ga je naar het tweede deel van je cyclus, dan kun je er om twee uur in de namiddag inbellen. Dus dan bel je de rest van de twee weken om twee uur in de namiddag in. Als er geen plaats is overdag, dan komt er nog een derde inbelronde om kwart na tien. Maar dat is eigenlijk los van die cyclus. Je moet wel toegeleid zijn. Wij kijken om tien uur, wie is er aanwezig en wie niet. Dan toetsen wij af, want we hebben zoveel plaatsen, zoveel mannen, zoveel vrouwen. Dan komen die plaatsen vrij en dan kunnen de mensen die overdag geen kans hebben gehad om te bellen, of geen plaats hadden, of niet konden bellen gewoon, de kans om terug in te bellen. Omdat wij altijd, wij hebben hier 25 plaatsen plus drie noodbedden, omdat we altijd maximaal mogelijke bezetting willen. En ook omdat we zoveel mogelijk kansen willen geven aan de mensen.” – interview coördinatoren

Het inbelsysteem brengt voor cliënten aanzienlijke stress met zich mee. Het systeem vereist dat ze op een specifiek moment over een werkende gsm beschikken, deze kunnen opladen, en voldoende vertrouwd zijn met het gebruik ervan. Voor cliënten die geen gsm hebben, of van wie het toestel gestolen is of zonder batterij valt, vormt dit een ernstige drempel. In dergelijke gevallen moeten zij op eigen kracht alternatieve oplossingen zoeken. De verantwoordelijkheid voor het reserveren van een bed ligt bij de cliënt, wat ertoe leidt dat wie niet kan bellen het risico loopt uitgesloten te worden van opvang. De vraag luidt als het inbelsysteem wel laagdrempelig genoeg is.

“Het inbelsysteem is soms misschien ook niet laagdrempelig genoeg. Er is een vragenlijst rond de toegankelijkheid van de nachtopvang op dit moment. En er zijn bijvoorbeeld mensen die geen gsm hebben. Daardoor komen ze niet in de nachtopvang terecht omdat er geen plaats is. Dus dan is de vraag hoe kunnen we dit bijvoorbeeld laagdrempeliger maken. Dus dat zijn dingen waar we al wel bewust van zijn. En Stad Gent is daar mee bezig.” – interview coördinatoren

De ervaringen van cliënten wijzen op de hoge mate van onzekerheid en stress die gepaard gaat met het reserveren van een slaapplek via het inbelsysteem. Het feit dat mensen soms pas op het laatste moment weten of ze al dan niet een bed krijgen, creëert een voortdurende spanning:

“Soms heb je dagen dat je hier kan slapen, soms heb je dagen dat je hier niet kan slapen. En dat is te moeilijk.” – interview met Erik

Deze onzekerheid over basisbehoeften zoals onderdak vormt een bron van psychische belasting, vooral tijdens de wintermaanden, zoals Hassan aangeeft.

“Ja, het probleem is dat ik, het blijft een beetje nerveus als ik in de winter een plaats zoek. Het is nu winter, het weer is heel slecht.” – interview met Hassan

Daarnaast toont het citaat van Bo hoe het inbelsysteem een vorm van dagelijkse druk uitoefent: De nood aan constante alertheid, zoals het zetten van een alarm, het afstemmen op het juiste belmoment, laat zien hoe tijdsdruk en digitale vaardigheden essentieel zijn geworden om toegang te krijgen tot opvang. Dit veronderstelt dat mensen in precare leefsituaties voldoende focus en toegang tot technologie hebben, wat vaak niet het geval is.

“Dat is zot om te zeggen, maar ik ben seconden aan het aftellen voordat ik op de knop druk om te bellen... Ik heb altijd een alarm, twee minuten voordat het afgaat, dat ik af en toe zo'n adem pak en dan begin te bellen.” – interview met Bo

De spanning van het inbelsysteem heeft bovendien bredere gevolgen voor het functioneren van cliënten. In het groepsgesprek met Eritrese vluchtelingen blijkt dat de onzekerheid over slaapplekken ook andere levensdomeinen onder druk zet. Dit toont aan hoe de stress van dakloosheid niet op zichzelf staat, maar doorwerkt op participatie in het taalonderwijs.

“Yeah, we have that feeling when we're sleeping on the street and then have to attend the Dutch class. It feels like stress. That's why we can't attend the Dutch class. There's also a problem for finding a house.” – groepsgesprek met vluchtelingen uit Eritrea

8.3.3 Hoe dakloosheid interfereert op verschillende levensdomeinen

Om deel te nemen aan de arbeidsmarkt, moet men in het bezit zijn van een referentieadres. Veel daklozen hebben dit niet waardoor een job vinden heel moeilijk wordt. Als men een huis

wil huren, wordt er verwacht om de loonfiches van de voorbije drie maand voor te leggen, dit is moeilijk als mensen in dakloosheid geen job vinden. Zo zitten ze vast in een vicieuze cirkel.

De ervaring van Hassan maakt duidelijk hoe sterk administratieve en juridische vereisten zoals een referentieadres of een geldige identiteitskaart verweven zijn met toegang tot andere levensdomeinen, zoals werk, inkomen en huisvesting. Hij beschrijft zijn situatie als een vicieuze cirkel, waarin het ontbreken van een adres leidt tot het niet vinden van werk, en het gebrek aan werk op zijn beurt verhindert dat hij een woning kan huren. Deze vicieuze cirkel illustreert een diepgaande vorm van institutionele uitsluiting, waarbij het ontbreken van één formeel gegeven een domino-effect veroorzaakt dat toegang tot sociale rechten en economische zelfstandigheid ondermijnt.

“Ja, ook andere vragen. Bijvoorbeeld over een referentieadres, want nu heb ik geen adres. Het is zoals een cirkel: als ik geen adres heb, heb ik geen werk, als ik geen werk heb, heb ik geen geld. Het grote probleem is mijn identiteitskaart. Het gaat bijna verlopen, in oktober... Ik denk dat ik zal moeten wachten tot ik een huis heb of een adres. Ik ga denk eens moeten kijken met een advocaat.” – interview met Hassan

Toch klinkt er ook spanning: *“Je moet veel zelf doen. Je moet solliciteren. Het is verplicht.”* Hoewel er ondersteuning is, wordt er ook verwacht dat cliënten actief meewerken. De verplichtende toon en het gevoel dat de inspanningen weinig opleveren (“je weet nooit het antwoord”) wijzen op de spanningen tussen activering en realiteit. Bert volgt de verwachtingen op, maar ervaart frustratie omdat hij niet altijd een antwoord krijgt van de werkgever.

Alles verloopt wel vlot. Die hebben gezegd ‘je moet gaan solliciteren, je moet dat doen...’. Je moet van alles doen, je moet veel zelf doen. Ze zeggen dat ik werk moet zoeken dus ik begin te solliciteren. Maar het is frustrerend, want je weet nooit het antwoord. Je gaat solliciteren en die laten soms niets weten, snap je. Dus ik doe wel wat ze vragen, want het is verplicht.” – interview met Bert

Tegenstrijdigheid in communicatie

De ervaring van Mohammed wijst op het probleem dat de afstemming tussen diensten niet altijd éénduidig is. In dit geval gaat het over een aanvraag voor een sociale woning, waarbij het CAW en het OCMW tegenstrijdige boodschappen geven. Terwijl het OCMW stelt dat er geen appartementen beschikbaar zijn en de aanvraag moet worden hernieuwd, beweert het CAW dat heraanvragen niet meer mogelijk is. Het gebrek aan duidelijke communicatie tussen de twee diensten zorgt niet alleen voor verwarring bij de hulpvrager, maar tast ook het vertrouwen in het hulpverleningssysteem aan.

“Bijvoorbeeld, een toewijzing werd eens geweigerd. Voor een sociale woning: het OCMW zei dat er geen nieuwe appartementen zijn en dat ik voor het jaar 2025 geen sociale woning kan krijgen dus dat ik het opnieuw moet aanvragen. Terwijl het CAW zegt dat het niet meer opnieuw aangevraagd kan worden. Ze zeggen dat het OCMW mijn aanvraag heeft

geweigerd en dat ik opnieuw aanvraag moet doen.” – interview met Mohammed

Stigma en trots

Dakloosheid beperkt zich niet tot het ontbreken van huisvesting, maar heeft gevolgen op verschillende domeinen van het leven, waaronder het mentaal welzijn en het zelfbeeld. Dit komt naar voren in het verhaal van Hassan, die aangeeft dat hij er graag verzorgd uitziet en recent nog kleding heeft gekocht bij de Primark. Zijn wens om goed voor de dag te komen toont aan dat zelfzorg en waardigheid ook voor mensen in dakloosheid belangrijk blijven, ondanks hun precaire situatie. Tegelijkertijd legt hij uit dat hij bij het kiezen van kledij niet enkel rekening houdt met zijn budget, maar ook met praktische beperkingen die voortkomen uit zijn dakloosheid. Alles wat hij bezit, moet in zijn rugzak passen, omdat hij die voortdurend met zich moet meedragen. Als een kledingstuk mooi is maar het past niet in zijn rugzak, zal hij het niet kopen, zelfs als hij het zich financieel kan veroorloven. Deze situatie maakt zichtbaar hoe mensen in dakloosheid voortdurend praktische afwegingen moeten maken, vaak over zaken die voor anderen vanzelfsprekend zijn. Dit illustreert niet alleen hoe materiële schaarste keuzes beïnvloedt, maar ook hoe de afwezigheid van stabiele huisvesting doorwerkt in het dagelijks handelen en in de relatie tot het eigen lichaam en uiterlijk. Daarnaast laat dit verhaal zien hoe stigma rond dakloosheid verweven is met zelfbeeld en sociale perceptie. In de publieke verbeelding wordt dakloosheid vaak geassocieerd met gebrek aan zelfzorg. Wanneer iemand zoals Hassan expliciet aangeeft dat hij er graag goed uitziet, vormt dat een tegenverhaal dat deze stereotype beelden doorbreekt. Zijn zorg voor zijn uiterlijk is niet enkel een kwestie van esthetiek, maar ook een manier om sociale waardigheid te behouden en negatieve oordelen te vermijden.

Tijdens een gesprek met Hassan vertelt hij mij dat hij nog recent kleren heeft gekocht in de Primark. Hij zegt dat hij er graag goed uitziet, maar dat hij zelden nieuwe kleren koopt omdat het niet in zijn zak past. Ook al zou hij het geld hebben, als het niet past in zijn zak zal hij het niet kopen en dat is iets waar ik niet over nadacht. – eigen veldnotitie

Uit volgende observatie blijkt dat dakloosheid invloed heeft op stigma. In plaats van het verdwijnen van dekens te benaderen als een logistiek probleem dat vraagt om verder onderzoek zoals betere opvolging, registratie of communicatie tussen personeel, wordt er snel een verklaring gezocht die de verantwoordelijkheid legt bij de cliënten. Het vermoeden van diefstal komt hier naar voren zonder feitelijke onderbouwing, wat wijst op een wantrouwen ten opzichte van mensen in dakloosheid. Dit past binnen een bredere tendens waarbij mensen in precaire situaties gemakkelijk als verdacht of problematisch worden geframed, wat bijdraagt aan de stigmatisering van deze groep.

Normaal zouden er 200 dekens beschikbaar moeten zijn, en deze worden naar een bedrijf gestuurd dat ze wast, aangezien de mensen elke dag nieuwe lakens en dekens krijgen. Er zijn echter 35 dekens verdwenen, en de baas suggereert dat dit misschien komt doordat ze gestolen worden. (Dit lijkt een vreemde opmerking, omdat je dat duidelijk zou opmerken. Bovendien, in plaats van naar een oplossing te zoeken of er verder over na

te denken, wordt de schuld gelegd bij de mensen die daar verblijven. – eigen veldnotitie

8.4 Welfare bricolage

8.4.1 Hoe mensen in dakloosheid bricoleren

De verhalen van mensen in dakloosheid maken duidelijk zij niet passief wachten op hulp, maar voortdurend op zoek gaan naar tijdelijke oplossingen om de dag en nacht door te komen. Ze bricoleren: ze combineren beschikbare hulpbronnen zoals hostels, nachtopvang of zelfs publieke ruimtes zoals stations. Dit zijn geen vrijwillige keuzes, maar eerder overlevingsstrategieën die voortkomen uit noodzaak.

Opzoek gaan naar slaapplekken

Het zoeken naar een slaapplek vormt voor mensen in dakloosheid een dagelijkse opgave die gepaard gaat met onzekerheid en stress. Ze schakelen tussen nachtopvang, tijdelijke logeergeplekken bij kennissen, slapen in openbare ruimtes, of indien mogelijk een nacht in een hostel. In wat volgt wordt verkend hoe het zoeken naar slaapgelegenheid deel uitmaakt van het dagelijkse overleven en hoe dit proces niet enkel fysiek belastend is, maar ook ingrijpt op gevoelens van controle en veiligheid.

“Soms heb ik geen plaats en slaap ik buiten en soms in een hostel. Gisteren heb ik ook in een hostel geslapen. Elke keer als ik een kans heb om ergens te slapen neem ik die, anders slaap ik op straat.” – interview met Hassan

“Constructieplek. Constructie, zo een werf. In de bos met een tent. Ook bij mijn zus, één of twee keer. En, ja, nachtopvang. En hotel ook soms. Ook nachtopvang”. – interview met Bo

“Als er geen plaats is, dan slaap ik onder de parking. Of te wel in het station... En als ik geld heb dan ga ik naar een hostel of een hotel.” – interview met Erik

Wat opvalt is de wisselwerking tussen formele en informele oplossingen. Zo noemen meerdere cliënten de nachtopvang, maar ook hostels of goedkope hotels als alternatieven. Vaak is de toegang tot deze opties afhankelijk van geld: *“Als ik geen geld meer heb, moet ik op de straat blijven”*, wat opnieuw de verwevenheid tussen economische situatie en huisvesting benadrukt. Ook familie en constructiewerven worden genoemd, wat wijst op het inzetten van sociale en fysieke ruimte buiten het formele hulpaanbod.

“De enige oplossing is reserveren bij een hostel. Bij Treck hostel. Het is niet ver van hier. En Uppelink. Dus ik blijf het altijd zo. Het is een nachtopvang in het hostel. En als ik geen geld meer heb, moet ik op de straat blijven. Zo ergens. Ik had geen geld. Dus ja. Ik blijf in het Sint-Pieterstation. Sint-Pieterstation, ja. En soms buiten. Op straat.” – interview met Hassan

Daarnaast tonen de citaten het onvoorspelbare en uitputtende karakter van deze overlevingsstrategie. De constante onzekerheid leidt tot stress en vermoeidheid. Bert beschrijft

hoe hij door de nacht moet wandelen wanneer hij geen plek vindt, uit schrik om bestolen te worden. Ook moet hij zich elke dag eraan herinneren om zijn powerbanks op te laden, in geval van nood, wat extra zorgen met zich meebrengt.

“Als er geen plek is, ga ik een nachtje doorbijten buiten of slaap ik in een hostel (..) Ik heb altijd twee powerbanks, dus ik kan wel bereikbaar zijn. Maar eens het ochtend wordt, vanaf 5 – 6 – 7 uur begin ik echt moe te worden. Iedereen wordt wakker en je denkt in jezelf dat je graag zou willen slapen. Mijn laatste nacht nachtje door heb ik de hele tijd gewandeld. Slapen, dat is niet goed.” – interview met Bert

Het treinstation wordt hier niet gebruikt als transitplek, een plek om te overnachten wanneer andere opties ontbreken. De vermelding dat voorbijgangers glazen flessen naar hen gooien wijst op vijandigheid en stigmatisering. Mensen in dakloosheid worden in dit soort situaties niet enkel genegeerd, maar actief verjaagd of aangevallen, wat wijst op een bredere maatschappelijke houding van uitsluiting. Daarnaast vermelden zij dat de politie wordt verwittigd om ze wet te sturen. Dit onderstreept hoe dakloosheid niet alleen een sociaal probleem is, maar ook als een ordeprobleem wordt behandeld. Mensen zonder huisvesting worden steeds opnieuw uit de publieke ruimte geweerd worden, ook al vallen ze niemand lastig.

“Ik wachtte aan de tramhalte met verschillende cliënten. Een cliënt vertelde mij dat hij soms in het station Gent-Sint-Pieters sliep, maar dat het voorkwam dat er voorbijgangers glazen flessen smeten en dat de politie ze (mensen in dakloosheid) wegstuurde van het station.” – eigen veldnotitie

Openbaar vervoer

Het openbaar vervoer krijgt in dit verhaal een andere functie: het fungeert niet als verplaatsingsmiddel van punt A naar B, maar als een plaats om de tijd te doorkomen. Voor wie geen toegang heeft tot een huis of een warme plek overdag, wordt de bus een plek waar even gerust kan worden en waar men ongestoord in de warmte kan zitten. In die zin vervult het openbaar vervoer een rol, die ver buiten zijn oorspronkelijke doel ligt.

“Als het koud is koop ik een bus ticket van Gent naar Brugge en dan opnieuw van Brugge naar Gent. Zo kan ik mijn dag een beetje vullen en blijf ik in de warmte” – veldnotitie Maureen

Openbare ruimte en publieke instellingen

Voor mensen in dakloosheid wordt de stad niet alleen een plek om zich doorheen te bewegen, maar een leefgebied waarin elke ruimte potentieel betekenis krijgt. Openbare ruimtes zoals bibliotheken, stations, parken en commerciële ketens, evenals publieke instellingen zoals inloopcentra, jeugdwerkingen en sociaal-culturele ontmoetingsplekken worden dagelijks benut op manieren waarvoor ze oorspronkelijk niet bedoeld zijn. Deze ruimtes krijgen zo een nieuwe betekenis. De bibliotheek wordt niet enkel gebruikt als plek om te lezen of studeren, maar als

een vorm van beschutting, warmte en rust. Het is een veilige, toegankelijke omgeving waar men zich overdag kan terugtrekken zonder verantwoording te moeten afleggen.

“Als ik vertrek, dan wacht ik tot de bibliotheek opent. En ik blijf daar, denk ik, tot 14u 's middags. Daarna ga ik naar Overkop. Ja, dat is een plaats die jongeren verzameld, alle jongeren. Om daar activiteiten te doen. Bijvoorbeeld spelen, het gaat over eten of koken.” – interview met Hassan

“Ik wandel in de bib om mezelf op te warmen.”- interview met Hassan

De vermelding van McDonald's als een plek om de gsm op te laden toont hoe commerciële ruimtes worden ingezet als alternatieve steunpunten in de publieke ruimte, juist omdat ze warm zijn, wifi aanbieden en in het geval van Bo, een plek is waar hij zijn gsm kan opladen. De fitness is voor Bo een plek waar hij zichzelf kan zijn en zijn hobby kan beoefenen. Sport is zijn manier om de dag door te komen.

“Ik train zes dagen in de week. Dus ik ga veel naar de gym. Ik probeer daar lang mijn tijd te steken (...) Bijvoorbeeld voor mijn gsm op te laden. Ik kan naar McDonald's gaan.” – interview met Bo

“'s Morgens vroeg misschien gaan shoppen om eten. Ook naar het SOC gaan. Je kunt daar zitten, een beetje gsm laden, je eten opwarmen. Daarna ga ik naar de gym. Na de gym misschien naar de Blaarmeersen, dan ga ik chillen.” – interview met Bo

Voedselinitiatieven

In afwezigheid van een stabiel inkomen of vaste woonplaats worden sociale restaurants en voedselbanken van cruciaal belang. Voedselinitiatieven zoals Let's Save Food of ontmoetingsplekken als Poco Loco bieden meer dan alleen fysieke voeding: ze structureren de dag, scheppen ontmoetingskansen, en geven mensen de mogelijkheid om op een waardige manier deel te nemen aan de samenleving. In het volgende deel wordt onderzocht hoe voedselverwerving ingebed is in het dagelijks leven van mensen in dakloosheid en welke functies voedselinitiatieven daarin vervullen.

“Eerst ga ik naar de SOC. Nee, ervoor ga ik boodschappen doen en dan naar SOC. Bij 'Let's save food'. Dat zijn maaltijden voor een euro. Erna ga ik naar de fitness.” – interview met Bo

Doordat Patryk uit het bevolkingsregister geschrapt is, heeft hij geen recht op een uitkering, wat het voor hem bijzonder moeilijk maakt om basisbehoeften zoals voedsel zelf te bekostigen. In die context wordt het verwerven van voedsel een dagelijkse zoektocht die veel meer vraagt dan improvisatie alleen: het vergt flexibiliteit, creativiteit en kennis van de stad. Ondanks zijn eigen kwetsbare situatie deelt Patryk wat hij heeft met anderen, telkens wanneer dat mogelijk is.

“Sommige mensen schenken mij soms wat voedsel. Soms vind ik iets op straat. Weekends, als je rondgaat, op wandel gaat. 's Morgens vind ik de ganse zakken van boodschappen die achtergelaten zijn (...) Af en toe vind ik ook na een week een paar centjes. Dus als ik een euro heb, dan kan ik

naar Let's Save Food gaan om voedsel voor een euro te kopen. Dan heb ik voor twee, drie dagen voedsel. Soms als ik werk bij bepaalde evenementen, bij Poco Loco, kan ik gratis eten. Soms hier van collega's (Huize Triest) geeft iemand eten. Soms als ik iets te veel heb van Let's Save Food bijvoorbeeld, dan geef ik ook aan iemand. We helpen elkaar.”
– interview met Patryk

Daarnaast toont het citaat hoe voedselinitiatieven een bredere sociale functie vervullen. Poco Loco wordt niet enkel bezocht omwille van het eten, maar omwille van het samenkomen, het gemeenschapsgevoel en de activiteit van samen koken.

“Straks ga ik een ontbijtje gaan eten aan het station. Dan om 12u ga ik gaan eten in Sint-Amansberg en dan 's avonds ga ik naar Poco Loco-“ Dat is een organisatie dat kansarme mensen met gebrek of het een of het ander laten samenkomen. Een ontmoetingscentrum en we koken dan tezamen (...) Dat is een organisatie zoals je Poco Loco hebt. Dat is een serre, ze hebben gratis koffie en je kan een babbel doen met hen. Ze kunnen iets organiseren bijvoorbeeld een soort crea.” – interview met Erik

Ontmoetingsruimtes en sociale verbinding

Het volgende citaat laat zien hoe mensen in dakloosheid actief bezig zijn om hun dagen structuur, betekenis en houvast te geven. In tegenstelling tot het stereotype beeld van passiviteit, toont deze getuigenis van Mohammed die een zelf zijn dag invult, waarbij verschillende publieke en institutionele plekken aan elkaar worden verbonden. Vrijwilligerswerk in rusthuizen vormt een manier om zich nuttig te maken en aansluiting te vinden bij anderen. De geplande activiteiten geven de dagen een voorspelbare vorm, waardoor het leven minder chaotisch wordt.

“Als ik morgen vertrek van hier, dan ga ik naar de bibliotheek. Ik werk ook als een vrijwilliger in rusthuizen. Ja, dat is drie keer of vier keer in een week. Ik krijg een dagplanning op voorhand. En dan ga ik naar rusthuizen. Dan blijf ik daar tot de middag, en dan de namiddag 2-3 uur. Dan vertrek ik naar de bibliotheek of naar het SOC.” – interview met Mohammed

Dit citaat biedt inzicht in het belang van sociale netwerken als informele vangnetten in het leven van mensen in dakloosheid. Tommy zegt expliciet dat hij “nog dat geluk” heeft om bij een kameraad of zijn broer terecht te kunnen en plaatst zichzelf daarmee tegenover anderen die dat netwerk niet hebben. Dit wijst op een belangrijke ongelijkheid binnen de groep mensen in dakloosheid: niet iedereen staat er op dezelfde manier alleen voor.

“Meestal ga ik naar een kameraad. Ik heb nog dat geluk. Ik denk dat ik één van de weinige ben. Ik ga veel bij mijn broer gaan zitten.” – interview met Tommy

Hoewel mensen in dakloosheid vaak in zeer precaire en individuele omstandigheden leven, toont dit citaat aan dat er binnen de nachtopvang ook vormen van wederzijdse steun en

solidariteit ontstaan. Cliënten delen hun ervaringen met elkaar en geven praktische tips over waar ze overdag terecht kunnen voor basisvoorzieningen zoals koffie, eten of gezelschap.

“Langs de andere kant merken we ook dat ze onderling wel hun ervaringen delen met elkaar. Dus bijvoorbeeld iemand heeft, ik zeg iets, de Serre ontdekt. Een plaats waar je overdag naartoe kunt om koffie te drinken, waar je kunt eten. Dan zijn ze wel niet zo van, ‘ik ga het voor mijn eigen houden’. Nee, ze zeggen dat ook hier binnen de nachtopvang. Ik heb al veel gehoord van, maar je kunt daar naartoe. Of bijvoorbeeld op een zondag. Zondag is veel toe. Dat er iemand zegt, wat moet ik nu vandaag doen? En een ander zegt, maar je kunt naar daar gaan, daar is dat te doen. Dus ze delen dat ook met onderling. Van daar kun je naartoe, daar kun je naartoe, daar kun je naartoe. Dat zijn allemaal mensen, niet met dezelfde problematieken, maar ze delen wel de nachtopvang samen. Dus we merken ook wel dat dat wat samenhang creëert. Dat ze elkaar ook wel helpen waar het kan.”
– interview coördinatoren

8.4.2 Hoe hulpverleners bricoleren

Nabijheid en veiligheid bieden

Hulpverleners bricoleren mee door mensen op straat aan te spreken, waardoor zij op een laagdrempelig niveau contact zoeken. De straathoekwerker fungeert als brugfiguur die op basis van een kort gesprek probeert in te schatten of iemand nood heeft aan opvang en vervolgens kan handelen binnen het bestaande netwerk.

“Er zijn mensen die bijvoorbeeld op straat aangesproken zijn geweest omdat ze overdag op straat verbleven. En dan zijn er bijvoorbeeld straathoekwerkers die er gepasseerd zijn die zeggen, kijk, zou je niet beter gebruiken met een van nachtopvang? En dan worden ze bijvoorbeeld door hen doorverwezen naar nachtopvang.” – interview coördinatoren

De coördinator verteld dat ze tijdens gesprekken met cliënten soms tips en suggesties geven: van een opname overwegen tot tips over cohousing. De kennis die wordt ingezet is vaak formeel, maar ook gebaseerd op eigen ervaring en kennis. In die zin is het hulpverleningswerk zelf ook een vorm van bricolage, waarin losse elementen zoals contacten en weetjes, worden samengebracht om op maat van de situatie een antwoord of hulp aan te bieden. Wat opvalt is dat de hulpverlener benadrukt dat dit niet hun ‘officiële’ taak is en dat ze normaal gezien niet instaan voor toeleiding naar de nachtopvang. Toch toont deze manier van handelen een grote mate van betrokkenheid: als formele paden onvoldoende blijken, proberen hulpverleners met de middelen die ze hebben toch richting en perspectief aan te reiken.

“Wat wij wel doen, maar dat is ook niet officieel, is als ze bij ons komen in de nachtopvang en we kennen dat profiel een beetje, is dat wij wel luisteren naar waar de vraag is. En met de kennis dat wij hebben van sommige zaken, dan kunnen wij wel zeggen, kijk, het is belangrijk dat je naar die dienst gaat, naar die dienst. Of zou je niet richting opname gaan? Of dat kan iets kleins zeggen, mijn collega geeft vaak de tip van co-housing. Zo'n

dingen, dat doen wij wel. Maar het toeleiden naar de nachtopvang zelf, dat is niet ons ding.” – interview coördinatoren

Niet elke cliënt stelt spontaan vragen of durft zijn noden uit te spreken. Daarom nemen hulpverleners zelf initiatief om subtiel te bevragen, nabij te zijn, en signalen op te vangen die anders onder de radar blijven. Ze bricoleren in deze context niet met materialen of instanties, maar met interacties, taal en houding. Wat opvalt, is dat bijzondere aandacht uitgaat naar de mensen die stil of terughoudend zijn, net zij die vaak niet gezien of gehoord worden in formele hulpstructuren. Door ook hen aan te spreken, proberen medewerkers drempels te verlagen en noden zichtbaar te maken. In die zin fungeert de nachtopvang niet enkel als slaapplek, maar ook als plek om te kunnen praten over gevoelens, ervaringen en problemen.

“Er zijn mensen die dat minder durven. Of zelfs bepaalde vragen graag zouden willen stellen, maar eigenlijk durven ze het niet. Op dat vlak is het wel belangrijk aan ons om dat gesprek aan te gaan. Misschien wel een keer te bevragen van ben je wel oké? Of zou je graag iets willen weten van ons? Dus wij moeten proberen zo laagdrempelig mogelijk te werken. Ik voel dat wel. Dat het gewoon belangrijk is om toegankelijk te zijn als mensen. Als we hier werken, dat we vriendelijk zijn. Dat we echt wel bewust zijn van kijk, als je vragen hebt, stel ze. We gaan je zeker niet afkraken als je veel vragen stelt. Wees open voor vragen. We gaan een gesprek aan met iedereen. En zeker de mensen die redelijk stil zijn. Die gaan we toch al sneller een keer bevragen van hey, alles oké met jullie? En dan komen we soms wel wat dingen tegen. Bepaalde dingen waar ze mee inzitten. Waar wij dan denken van ah, misschien kunnen we daarbij helpen.” – interview coördinatoren

Dit citaat toont aan hoe hulpverleners voortdurend balanceren tussen professionele samenwerking en informeren. Zij kiezen ervoor om te werken met wat zij op het moment zelf zien: het gedrag, de behoeften en de communicatie van de cliënt in het hier en nu. Dit is een vorm van professionele zelfbeperking die ervoor zorgt dat ze zonder vooroordelen kunnen werken. De reflectie over hoe snel vooroordelen binnensluipen, wijst op een scherp bewustzijn van de morele en relationele risico's van kennis. Weten dat iemand een bepaald verleden heeft, kan het handelen beïnvloeden, ook al probeert men dat bewust te vermijden. Daarom kiest het team ervoor om deze informatie buiten de deur te houden.

“Omdat er werd gepolst van zou dat interessant zijn om bepaalde dingen te delen. Omdat, zoals mijn collega dat juist aangaf, is dat gedeeld beroepsgeheim omdat onze doelgroep overlapt. En toen hebben wij als team besloten om dat niet te doen. Omdat wij zijn een nachtopvang, we zijn heel laagdrempelig. Een de mens is een mens en vooroordelen heb je rap. Dus als je bijvoorbeeld hoort van persoon ‘Ah, die heeft dit, dit, dit en dit in het verleden gedaan’. Ook al zeg je van nee, ik ga daar niet over oordelen. Je weet het. En de kans bestaat dat dat je handelen gaat beïnvloeden. We hebben toen als team beslist dat wij het niet hoeven te weten. Omdat we iedereen willen gelijk, zonder beïnvloed te zijn.” – interview coördinatoren

De evolutie van frequente politie-interventies naar een gemoedelijkere sfeer wijst op het belang van relationeel werk en een zorgvuldig opgebouwde basishouding om veiligheid te

waarborgen. Hoewel er inspanningen geleverd worden om door te verwijzen, is er binnen het team een gevoel van machteloosheid, omdat ze zelf minder kennis hebben waar ze cliënten kunnen doorverwijzen. Ze proberen binnen een beperkte rol toch zoveel mogelijk te betekenen, maar omdat ze geen begeleiders zijn kunnen ze moeilijk een traject aangaan.

“Ik weet nog, het eerste jaar dat ik hier werkte, kwam de politie hier bijna elke week langs. En nu merken we, met de manier waarop we omgaan met cliënten, dat dat veel meer gemoedelijk verloopt. Dat we een basishouding ontwikkeld hebben. Waarbij mensen hier heel laagdrempelig naar binnen kunnen komen en veilig voelen. Dat is het eerste dat we bieden. Veiligheid, een veilige omgeving waarin ze tot rust kunnen komen. En als ze eventueel met hulpverlening willen babbelen of doorverwijzingen willen krijgen naar bepaalde diensten, dat we dat ook wel kunnen doen. Wat ik persoonlijk graag meer zou willen zien, is dat we een betere kennis hebben van waar we mensen naartoe kunnen doorverwijzen. Want er is heel veel machteloosheid dat ervaart wordt binnen de nachtopvang. We zien cliënten hier achteruit gaan. Omdat we geen begeleiders zijn en geen traject met hen aangaan, is dat soms wel een lastige. Dat neemt niet weg dat we ons best doen om ermee om te gaan, met elkaar te spreken.” – interview coördinatoren

Professionele samenwerkingen

Door flyers of contactgegevens van andere diensten aan te bieden, fungeert de nachtopvang als een schakel binnen een breder netwerk. De samenwerking met het wijkgezondheidscentrum De Kaai illustreert hoe organisaties inspelen op concrete noden, zoals medische problemen bij cliënten zonder toegang tot betaalbare zorg. Deze vormen van bricolage maken het aanbod toegankelijker, zonder de laagdrempeligheid van de eigen werking te verliezen.

“We werken bijvoorbeeld wel met andere organisaties samen. In de zin dat we verschillende organisaties die ons bezocht hebben en gevraagd hebben ‘kunnen we bijvoorbeeld flyers of onze contactdetails hier laten liggen. Zodat cliënten ons kunnen vinden.’ Dat is al gebeurd. We hebben een nieuwe samenwerking met wijkgezondheidscentrum De Kaai. In verband met mensen die medische problemen zouden hebben. En die dat niet kunnen betalen. Of die een medische kaart hebben.” – interview coördinatoren

Volgende voorbeelden tonen aan dat sociaal werkers voortdurend schakelen tussen verschillende bestaande voorzieningen en diensten, en creatief omgaan met de beperkingen van het systeem. Ze beschikken niet zelf over alle middelen of oplossingen, maar weten hoe en waar ze mensen naartoe kunnen begeleiden.

“Maar heel vaak hebben sommige mensen nog geen medische kaart die sturen we dan door Wijkgezondheidscentrum De Kaai, daar kunnen ze die mensen toch nog verder helpen. Je hebt ook de Fontein waar ze gratis kunnen douchen. We sturen ze wel naar de juiste plaats door. Soms is een

gesprek al veel. Mensen die willen gehoord worden, mensen die zeggen dat ze hun verhaal doen, maar eigenlijk luisteren ze niet naar mij. Wij proberen een luisterend oor te bieden.” – interview coördinatoren

Hoewel het inloopcentrum van het CAW (SOC) een belangrijke rol speelt in het dagelijks leven van cliënten, velen brengen er overdag tijd door, blijft de werking van deze plek afgeschermd voor buitenstaanders. Pogingen om contact te leggen via verschillende kanalen worden systematisch afgewezen. De mededeling dat de verantwoordelijke “niet graag studenten over de vloer had” maakt duidelijk dat individuele voorkeuren of houding van medewerkers een grote invloed kunnen hebben op de mate van openheid en samenwerking. Deze situatie roept vragen op over transparantie en kennisdeling in het sociaal werkveld. In plaats van samenwerking te stimuleren, wordt afstand gehouden van externe betrokkenheid.

“Veel cliënten gaan overdag naar het inloopcentrum van het CAW (SOC). Omdat ik graag meer wou weten van hun werking, wou ik een afspraak maken. Ik heb een mail gestuurd, gebeld en ben zelfs langs geweest maar heb telkens negatief antwoord gekregen. Toen ik dit vertelde aan de coördinatoren vertelden ze me dat de verantwoordelijke van het SOC niet graag studenten over de vloer had.” – eigen veldnotitie

Structurele tekorten en politiserende vragen

De oproep tot meer gespecialiseerde opvangvormen, bijvoorbeeld voor mensen met een dubbeldiagnose, maakt duidelijk dat sommige noden nu onvoldoende worden opgevangen. De suggestie om mensen meer te bieden dan "gewoon van 9 tot 9 ergens te kunnen zijn" wijst op een noodzaak van nachtopvang die méér is dan enkel overnachting: een plek waar ook begeleiding en herstel mogelijk zijn. Tegelijk wordt in het slot van het citaat "Maar dat is een utopie" de structurele onmacht voelbaar. Het ideaal van gedifferentieerde zorg botst op de realiteit van beperkte capaciteit en budget.

“De werking die er nu loopt, ben ik persoonlijk tevreden over. Dat gaat goed. Nu wat ik graag zou zien, is dat er meer gedifferentieerde nachtopvang is. Omdat nu zit iedereen samen, terwijl we een heel uiteenlopend publiek hebben. Maar ook heel uiteenlopende problematieken. En ik zou graag wat meer, misschien een extra locatie voor mensen met zwaardere problematieken. Mensen die echt acute noden hebben. Er is enerzijds al een opvang voor vrouwen, voor gezinnen. Maar ik zou liever ook iets zien voor mensen met dubbeldiagnose, zowel verslavingsproblematiek als psychische problemen. Omdat nu zit dat allemaal zo wat samen en dat draait goed. Maar dat zijn toch mensen met iets wat meer nood aan hulp en begeleiding en misschien ondersteuning. In plaats van gewoon van 9 tot 9 ergens te kunnen zijn. Want dan verdwijnen die ook op straat. Maar dat is een utopie.” – interview coördinatoren

Het volgende citaat gaat over een gezin die al jarenlang in een huis verblijft dat bedoeld is voor een korte periode. Het wijst op structurele tekorten in doorstroommogelijkheden naar de reguliere huizenmarkt maar ook op een beleid dat zich onvoldoende richt op duurzame woonoplossingen voor gezinnen in kwetsbare situaties. De werknemer van Huize Triest toont

foto's van het gezin tijdens betekenisvolle momenten zoals verjaardagen en uitstapjes naar de kermis, dit wijst op een sterke verbinding en nabijheid van de werknemers en het gezin. Deze activiteiten zijn stopgezet omdat er geen budget meer was, wat betekent dat beslissingen vanuit het beleid invloed heeft op het dagelijkse gezinsleven van mensen in armoede. Beleidskeuzes rond besparingen bepalen niet alleen de toegang tot materiële hulp, maar ook tot participatie.

“Hij (werknemer Huize Triest) liet ook foto's zien van het gezin samen, bijvoorbeeld bij het vieren van verjaardagen of het bezoeken van de kermis. Ze deden veel dingen samen toen er vroeger budget was, maar dat is nu niet meer het geval. (besparingen?)” – eigen veldnotitie

Spanningsveld tussen inclusie en veiligheid

Het volgende citaat toont hoe hulpverleners binnen de nachtopvang voortdurend balanceren tussen inclusie en veiligheid. De keuze om mensen toe te laten die onder invloed zijn, vertrekt vanuit een laagdrempelige benadering: men erkent dat verslaving deel uitmaakt van de realiteit van vele cliënten dus ze kiezen er bewust voor om geen strikte uitsluitingsdrempels op te leggen zolang er geen overlast is. Deze aanpak toont hoe ook het toepassen van regels geen administratieve daad is, maar een praktijk die vraagt om empathie en moreel afwegen. Door gebruik niet per definitie uit te sluiten, maar overlast wel te sanctioneren, maakt de opvang duidelijk dat grenzen niet verdwijnen, maar verplaatst worden: ze worden afgestemd op gedrag en context, eerder dan op categorieën of diagnoses.

“We laten heel veel mensen toe die onder invloed zijn. We hanteren de regels binnen niet, maar buiten daar gaan wij geen verplichting op zetten. De bedoeling is wel als je binnenkomt dat je geen overlast veroorzaakt. Dus als je gedronken hebt en dan zorg je voor overlast, dan krijg je wel een sanctie. Maar als je gewoon bij wijze van spreken hier komt eten, naar je bed gaat, waarom zouden we dan... Het is een moeilijke, we weten dat verschillende mensen wel het heel moeilijk hebben daarmee, maar wel respectvol blijven.” – interview coördinatoren

Flexibel omgaan met regels

Deze verandering omtrent het ontbijt kwam er niet omdat er een officiële richtlijn was die dat voorschreef. Het idee om havermost en fruit aan te bieden ontstond vanuit wat de medewerkers zelf belangrijk vonden en wat ze merkten in hun dagelijkse omgang met de bewoners. Ze merkten bijvoorbeeld dat gezonde voeding een verschil kan maken in hoe mensen zich voelen. Ze vertrekken vanuit wat al aanwezig is zoals de bestaande broodmaaltijden en voegen stapsgewijs verbeteringen toe die haalbaar zijn binnen hun mogelijkheden.

“'s Avonds en 's ochtends krijgen ze een maaltijd. 's Avonds krijgen ze altijd een broodmaaltijd met soep. 's Ochtends ook een broodmaaltijd of soms met havermost als ze willen. Havermost en fruit is nog maar recent geïnstalleerd. In het begin gaven we dat niet, maar wij hebben wel het

gevoel, van mijn collega en ik uit dan, hebben wel het gevoel dat gezonde voeding belangrijk is. Ik weet als ik fast food eet, dat ik me minder goed voel en minder energie heb. Dus we proberen erop te letten om gezonde voeding aan te bieden dus havermost en fruit zijn daarbij gekomen.” – interview coördinatoren

Hoewel het nog niet zeker is als de cliënten die nacht een bed zullen krijgen, worden ze toch even binnengelaten om zich op te warmen en iets te drinken. Het is niet de bedoeling om mensen binnen te laten die geen plaats hebben gereserveerd, maar door de koude is het onmenselijk om ze buiten te laten staan. De korte toegang tot warmte en rust wordt beëindigd wanneer de derde belronde begint. Rond 22 uur valt de beslissing: wie een bed krijgt mag blijven, wie niet moet opnieuw de straat op. Dit creëert niet alleen onzekerheid en stress, maar legt ook verantwoordelijkheid bij de cliënten zelf om een alternatieve oplossing te vinden, ondanks het feit dat die oplossingen vaak zeer beperkt zijn.

“Er stonden mensen voor de deur die nog niet wisten als ze een bed hebben, maar ze mochten wel naar binnen om zich op te warmen en een koffietje te drinken. Net voor de derde belronde moesten ze terug naar buiten, dat is rond 22u. Als ze een bed hadden gekregen mochten ze terug binnen, als het hen niet lukte moesten ze zelf naar een oplossing zoeken om de nacht door te komen” – eigen veldnotitie

9 Conclusie

Dit onderzoek heeft als doel om dieper inzicht te verwerven in de leefwereld van mensen in dak- en thuisloosheid, met als uitgangspunt het beantwoorden van de centrale onderzoeksvraag: Welke betekenissen geven hulpverleners en cliënten van Huize Triest aan hun trajecten van doorverwijzing binnen het sociaal hulpverleningsnetwerk?

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, werd er vertrokken vanuit de ervaringen van mensen in dak- en thuisloosheid zelf. Door in gesprek te gaan met cliënten werd duidelijk hoe zij navigeren door complexe hulpverleningsstructuren en op creatieve wijze formele en informele hulpbronnen combineren om te overleven, een proces dat gekenmerkt wordt door voortdurende keuzes, aanpassingen en improvisatie. Tegelijkertijd kwamen ook de perspectieven van hulpverleners aan bod. Hun handelen toont aan hoe ook zij, binnen structurele beperkingen, trachten richting te geven aan trajecten van doorverwijzing, door flexibel in te spelen op noden, kansen en situaties. Het onderzoek bracht zo niet alleen de dynamiek van doorverwijzing in kaart, maar legde ook bloot hoe zowel cliënten als hulpverleners bricoleren binnen een systeem dat vaak gekenmerkt wordt door onzekerheid. Dit biedt waardevolle inzichten in hoe hulp en toegang tot rechten in de praktijk tot stand komen en hoe het creatief handelen daarin speelt.

9.1 Samenvatting inzichten

Uit het onderzoek kwamen verschillende dimensies naar voren die het leven in dakloosheid vormgeven. De verhalen van de cliënten tonen aan dat dakloosheid niet enkel een gebrek aan onderdak is, maar een toestand die ingrijpt op diverse levensdomeinen zoals werk, gezondheid, sociaal netwerk en dagelijkse structuur. De oorzaken van dakloosheid zijn complex en vaak verweven met structurele factoren zoals verlies van domicilie, verlies van werk, verslavingsproblematieken, enzovoort.

Een eerste belangrijk resultaat is dat doorverwijzing een centrale rol speelt in de toegang tot hulp. Zowel het OCMW als het CAW fungeren hierbij als sleutelfiguren. De ervaringen met doorverwijzing verschillen echter sterk, zoals doorverwijzing die onzekerheid met zich mee brengt, vooral het reservatiesysteem van de nachtopvang. Verschillende cliënten gaven aan dat ze stress ervaren door het moeten bellen op vaste tijdstippen en niet te weten of ze een bed zullen krijgen. Die onzekerheid heeft gevolgen voor hun mentale welzijn en belemmert andere vormen van maatschappelijke participatie.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat hulpverleners zelf ook een actieve rol spelen in het bricoleren van hulpverlening. Ze zoeken voortdurend naar creatieve manieren om met beperkte middelen toch een gepast antwoord te bieden op de noden van hun cliënten. Dit gaat van het aanbieden van flyers en telefoonnummers tot informele tips over cohousing of doorverwijzing naar een arts. Hulpverleners gebruiken hierbij niet alleen hun professionele kennis, maar ook hun mensenkennis en ervaring. Ze kiezen er bewust voor om geen informatie over het verleden van cliënten te kennen, om vooroordelen te vermijden en elk individu op gelijke wijze te benaderen. Dit wijst op een ethisch bewustzijn en een respectvolle benadering die essentieel is binnen laagdrempelige hulpverlening.

Ook de manier waarop mensen in dakloosheid zelf bricoleren kwam sterk naar voren in dit onderzoek. Cliënten zoeken dagelijks naar manieren om de nacht door te brengen,

afwisselend tussen nachtopvang, hostels als ze op dat moment geld hebben, openbare ruimtes of bij vrienden en familie. Die keuzes zijn niet vrijwillig, maar ingegeven door noodzaak. Openbare ruimtes zoals bibliotheken, stations, fastfoodketens en fitnesszalen worden ingezet als alternatieve leefruimtes om te rusten, op te warmen of een gsm op te laden. Het leven in dakloosheid vergt voortdurend plannen, afstemmen en afwachten, wat leidt tot een chronische staat van overleven.

Verder blijkt uit het onderzoek dat wederzijdse steun tussen cliënten onderling een belangrijke rol speelt. Verschillende respondenten vertelden hoe ze nieuwe cliënten wegwijs maken in het hulpverleningslandschap of tips geven over waar ze terecht kunnen op momenten dat de meeste diensten gesloten zijn. Deze solidariteit onder mensen in dakloosheid creëert een gevoel van samenhang, ondanks de uiteenlopende achtergronden en problematieken. Het toont aan dat mensen in precaire situaties niet enkel ontvangers van hulp zijn, maar ook actieve ondersteuners van elkaar.

Ten slotte kwam ook de impact van beleidskeuzes aan bod. Verschillende cliënten en hulpverleners wezen op de gevolgen van besparingen en het gebrek aan doorstroommogelijkheden. Zo werd een gezin al jarenlang opgevangen in een huis dat eigenlijk bedoeld is voor tijdelijke opvang, wat de structurele tekorten op de reguliere woonmarkt aantoont. Beleidskeuzes rond besparingen hebben dus niet alleen invloed op materiële hulp, maar ook op de mogelijkheid tot participatie, welzijn en stabiliteit.

Samenvattend laat dit onderzoek zien dat zowel mensen in dakloosheid als hulpverleners voortdurend bricoleren met wat beschikbaar is en dat elke cliënt doorverwijzing anders ervaart. Binnen een systeem dat gekenmerkt wordt door complexiteit en onzekerheid, proberen zij elk op hun manier richting te geven aan hun trajecten.

10 Bijdrage aan bestaande onderzoek

10.1 Kansen en onzekerheid bij doorverwijzing

In dit onderzoek kwamen meerdere trajecten aan bod waarin dakloosheid ontstond door verschillende oorzaken zoals een abrupte huurverhogingen, het wegvallen van domicilie, het ontbreken van sociaal netwerk of het stoppen van een hulpverleningstraject dat onvoldoende aansloot bij persoonlijke noden. Het ontstaan van dakloosheid is zelden te herleiden naar één enkele oorzaak, het is een combinatie van structurele en individuele factoren (Crane et al., 2005).

Wanneer iemand dakloos wordt door administratieve uitsluiting, bijvoorbeeld bij schrapping uit het bevolkingsregister, volstaat een eenvoudige doorverwijzing naar het OCMW vaak niet. Zonder officiële status of inschrijving vervallen mensen in een grijze zone waar hulpverlening slechts beperkt toegang biedt. Dit heeft als gevolg dat bepaalde groepen soms volledig buiten het sociale zekerheidsstelsel vallen. Omdat hun verblijfsstatus hen uitsluit van veel wettelijke rechten, hebben zij doorgaans geen toegang tot het reguliere sociale zekerheidsstelsel, zoals werkloosheidsuitkeringen, ziekteverzekering of maatschappelijke dienstverlening via het OCMW. Dit leidt ertoe dat zij vooral afhankelijk zijn van informele netwerken of liefdadigheidsinitiatieven. Hierdoor ontstaat een kloof waarin steeds meer mensen tussen de mazen van het net vallen (Het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, 2025).

Tegelijkertijd krijgt het middenveld een steeds centralere rol toebedeeld als aanvulling op formele hulpverlening (De Troyer, 2024). Huize Triest fungeert als een belangrijke schakel in het doorverwijzingsproces: OCMW's en andere formele instanties verwijzen cliënten door naar Huize Triest wanneer nachtopvang nodig is, terwijl de medewerkers van Huize Triest op hun beurt, indien nodig, cliënten ondersteunen in het leggen van contact met publieke diensten zoals gezondheidszorg.

10.2 Beeldvorming, stigma en sociaal beleid

Uit het onderzoek blijkt dat mensen in dakloosheid actief bezig zijn, maar dat er nog veel stereotype beelden bestaan. Wanneer dakloosheid wordt geïnterpreteerd als het gevolg van persoonlijke tekortkomingen ontstaan er stereotype beelden die dakloze mensen verantwoordelijk stellen voor hun situatie (Truong, 2012). Dit komt onder andere tot uiting wanneer mensen zich begeven in publieke ruimtes, op zoek naar een veilige plek om te overnachten. In plaats van solidariteit of begrip, worden zij daar geregeld geconfronteerd met uitsluiting of zelfs agressie, zoals wanneer voorbijgangers hen lastigvallen of de politie hen wegstuurt. Deze negatieve beeldvorming heeft niet alleen sociale, maar ook beleidsmatige gevolgen. In plaats van dakloosheid als een structureel probleem aan te pakken, wordt het vaak benaderd als een overlastprobleem dat uit het straatbeeld geweerd moet worden (Mendelson, 1999).

Dit onderzoek draagt bij aan dit discours door aan te tonen dat deze negatieve beeldvorming ook reële gevolgen heeft voor hoe mensen zich bewegen in de stad en welke hulp ze ontvangen. Het beleid vertrekt te vaak van het idee dat mensen in dakloosheid individueel tekortschieten. Deze denkbeeld kan gekoppeld worden aan het conservatief armoede paradigma waarbij armoede een fenomeen is dat tot uiting komt in psychologische en gemeenschappelijke kenmerken van arme mensen waarbij zij ernstige afwijkingen vertonen

van de sociale en morele normen van de samenleving (Lewis, 1966). De oplossing voor armoede, is volgens dit model het inzetten op gedragsverandering, door middel van negatieve sanctionering en disciplineren van de mensen in armoede, zoals politie-interventies. (Krumer-Nevo, 2015).

10.3 Welfare bricolage: overleven tussen systemen en creativiteit

Na het analyseren van de interviews met cliënten blijkt dat ze op een creatieve manier verschillende strategieën hanteren om te overleven in de stad. Deze strategieën zijn vaak onconventioneel, zoals het openbaar vervoer gebruiken voor de warmte en als tijdbesteding (Phillimore et al., 2016). Deze praktijken ontstaan uit noodzaak omdat de toegang tot formele hulpbronnen moeilijk te bereiken zijn. Hierdoor spelen liefdadigheidsorganisaties en religieus geïnspireerde solidariteitsinitiatieven een belangrijke rol om steun te bieden aan mensen in dakloosheid (Van Dam et al., 2022). Voorbeelden van organisaties waar de cliënten overdag naartoe gaan zijn: Poco Loco, de Serre, Overkop enzovoort.

Niet alleen de cliënten bricoleren, de hulpverleners ook. De medewerkers van Huize Triest voeren meer uit dan enkel het bed-bad-brood principe. Ze bieden een luisterend oor, geven advies als dit gevraagd wordt en helpen met doorverwijzen naar verschillende instanties als ze een probleem opmerken. Ze hanteren niet enkel de formele kennis, maar ook hun eigen kennisbasis (Van Dam et al., 2022). Ze weten waar cliënten goedkoop naar een hostel kunnen gaan moest er toch geen plaats zijn in de nachtopvang en ze kunnen ze doorverwijzen naar de wijk gezondheidscentrum voor indien ze geen medische kaart bezitten (French, 2013). Hulpverleners moeten namelijk steeds improviseren om problemen in het systeem op te vangen. Dit laat zien dat het officiële hulpaanbod tekortschiet.

10.4 De actieve rol van mensen in dakloosheid

Ondanks de situatie waarin mensen in dakloosheid zitten, proberen zij toch zelf vorm en structuur te geven aan hun leven. Zij doen aan vrijwilligerswerk, voeren hobby's uit zoals sport, doen activiteiten zoals samen koken, enzovoort. Ook zijn verschillende cliënten actief bezig met het zoeken naar een job, maar dat is moeilijk omdat ze bijvoorbeeld geen referentieadres hebben. Veel cliënten maken gebruik van informele netwerken. Ze wisselen informatie uit over hulpvoorzieningen, helpen nieuwkomers wegwijs maken en ondersteunen elkaar bij praktische zaken zoals het vinden van eten of een slaapplek. Deze onderlinge solidariteit functioneert als een informeel vangnet en draagt bij aan het samen overleven binnen een context van schaarste. Deze sociale praktijken tonen aan dat mensen in dakloosheid ook dragers zijn van solidariteit, ondanks hun eigen kwetsbaarheid. In die zin zijn zij niet enkel hulpvragers, maar bieden zij ook hulp aan. Dit gaat in tegen de stereotype dat mensen in dakloosheid lui zijn en geen verantwoordelijkheidszin hebben (Vranken, 2006).

10.5 Hulp als gunst of recht

Er wordt verwacht dat cliënten actief zoeken naar een job in ruil voor een uitkering, maar de combinatie van een verplichtende toon en het gevoel dat inspanningen weinig opleveren, leidt tot spanningen tussen het activeringsbeleid en de realiteit van het dagelijks leven. Het OCMW is verantwoordelijk voor de uitvoering van dit activeringsbeleid, waarbij het recht op een bestaansminimum niet langer uitsluitend wordt bepaald door de mate van nood, maar ook door de bereidheid om te werken (Maesele et al., 2008). Dit hangt samen met de terugslagbeweging die hulp als een gunst aan het maken is. Bepaalde rechten worden

opnieuw benaderd als gunsten die slechts onder specifieke voorwaarden worden toegekend. Steun wordt steeds vaker gekoppeld aan gedrag of motivatie van de cliënt (Schuyt, 2009).

Deze strengere en meer voorwaardelijke manier van hulpverleners heeft ook invloed op het dagelijkse werk van hulpverleners. Zij beschikken over een discretionaire ruimte: binnen vastgestelde kaders beslissen zij zelf hoe hulp wordt toegepast en aangepast aan individuele noden. Deze ruimte is noodzakelijk om maatwerk te kunnen bieden, maar kan ook leiden tot verschillen in uitvoering, afhankelijk van de context en de persoon van de hulpverlener (Molander et al., 2012). Een voorbeeld hiervan is wanneer cliënten toch tijdelijk worden binnengelaten om zich op te warmen en iets te drinken ook al is het niet zeker als zij daar mogen slapen. Formeel is het niet toegestaan om mensen zonder reservering toe te laten, maar op een koude winteravond is het onmenselijk om ze buiten te laten staan. Ook het toelaten van mensen die onder invloed zijn, illustreert deze afweging. Vanuit een laagdrempelige benadering erkent de opvang dat verslaving een realiteit is voor veel cliënten, en worden geen strikte uitsluitingscriteria gehanteerd zolang er geen overlast plaatsvindt.

Huize Triest neemt binnen deze context een bijzondere positie in. Formeel is het een middenveldorganisatie, maar de manier waarop zij werken vertoont duidelijke kenmerken van een publieke instelling. Anders dan het klassieke bed-bad-brood-principe, biedt Huize Triest een breed pakket aan ondersteuning als de medewerkers opmerken dat cliënten extra steun nodig hebben, waaronder doorverwijzing en psychosociale hulp. Hierdoor vervult de organisatie een structurele rol in het lokale opvangnetwerk, vergelijkbaar met publieke instellingen zoals het OCMW (Vranken et al., 2003). Tegelijkertijd bewaart Huize Triest belangrijke elementen van het middenveld: cliënten kunnen in een vertrouwelijke en laagdrempelige setting gesprekken voeren met hulpverleners, zonder de druk van controlemechanismen of sancties die in meer formele instellingen vaak aanwezig zijn. Deze vertrouwensrelatie maakt het mogelijk dat cliënten gevoelige onderwerpen of persoonlijke ervaringen delen, wat niet alleen hun welzijn bevordert, maar ook de effectiviteit van de hulpverlening vergroot.

11 Implicatie voor beleid en praktijk

Cliënten geven aan dat de bestaande opvangplaatsen vaak onvoldoende zijn en pleiten voor meer plaats. De meeste cliënten komen oorspronkelijk niet uit Gent en vertelden dat er in hun gemeentes zelfs geen opvang initiatieven waren. Ook melden ze dat het inbelsysteem stress met zich meebrengt. Het vereist een gsm en digitale vaardigheid en plaatst de verantwoordelijkheid volledig bij de cliënt. Wanneer iemand om praktische of persoonlijke redenen niet kan bellen, wordt dit geïnterpreteerd als individuele schuld, wat het gevoel van uitsluiting vergroot. Ook de hulpverleners stellen zich de vraag als het inbelsysteem laagdrempelig genoeg is.

De coördinatoren van Huize Triest wijzen op de nood aan meer gespecialiseerde opvangvormen, afgestemd op specifieke noden en dubbeldiagnose zoals psychische kwetsbaarheid en verslaving. Hulpverleners geven aan dat ze soms cliënten opvangen voor wie de nachtopvang niet geschikt is, maar dat er geen alternatief is. Er is dus nood aan meer gespecialiseerde, kleinschalige opvanginitiatieven met psychosociale begeleiding. Hierbij moet niet enkel worden ingezet op crisisopvang, maar ook op begeleiding richting stabiele woonvormen en herstel.

De verhalen van cliënten maken duidelijk dat mensen in dakloosheid goed kunnen reflecteren over hun situatie en over wat er zou kunnen veranderen aan het systeem. Beleidsmakers zouden deze ervaringskennis toepassen als essentiële bron van kennis om het beleid op af te stemmen. Het systematisch betrekken van mensen in dakloosheid in beleidsvoorbereiding is een noodzakelijke stap richting een rechtvaardig beleid.

12 Sterktes en zwaktes onderzoek

Een van de sterke punten van dit onderzoek is de verscheidenheid aan cliënten die geïnterviewd werd. Er werd bewust gekozen voor mensen in dakloosheid van verschillende leeftijden, waardoor uiteenlopende levensfasen en ervaringen aan bod kwamen. Daarnaast werd niet enkel gewerkt met formele interviews, maar werden ook informele gesprekken gevoerd in de context van de nachtopvang. Deze informele gesprekken creëerden ruimte voor spontane gespreksonderwerpen en vertrouwelijkheid, wat de diepgang van de data ten goede kwam. Een bijkomende sterkte is dat ik een dag op pad ben geweest met een cliënte, wat toelaat om via participerende observatie zicht te krijgen op het dagelijkse leven van mensen in dakloosheid, buiten de context van de opvang.

Toch kent het onderzoek ook enkele beperkingen. De meeste cliënten die deelnamen aan de interviews waren mannen, waardoor het perspectief van vrouwen in dakloosheid onderbelicht blijft. Aangezien vrouwen andere vormen van onzichtbare dakloosheid of specifieke kwetsbaarheden ervaren, vormt dit een gemis. Er werd een groepsgesprek gevoerd met Eritrese vluchtelingen, maar omdat ze geen Nederlands en Engels spraken was de communicatie moeilijk. Hierdoor ging er waardevolle informatie verloren. Daarnaast werd in het onderzoek niet expliciet bevraagd hoe het komt dat sommige mensen jarenlang in dakloosheid blijven. Dit had interessante inzichten kunnen opleveren in structurele blokkades.

Ook werd er geen toegang verkregen tot het inloopcentrum van het CAW, hoewel dit een belangrijke plek is waar veel cliënten dagelijks naartoe gaan. Hierdoor kon dat deel van het hulpverleningslandschap niet geobserveerd of bevraagd worden. Verder werd er geen interview afgenomen met een medewerker van het OCMW, wat betekent dat het perspectief van een belangrijke actor in doorverwijzing en toegang tot hulp ontbreekt.

Desondanks kon het onderzoek via triangulatie van observatie, interviews en informele gesprekken waardevolle inzichten genereren over hoe mensen in dakloosheid en hulpverleners navigeren in een complex hulpverleningslandschap.

13 Scenario's voor toekomstig onderzoek

Vervolgonderzoek naar dak- en thuisloosheid kan verschillende richtingen uitgaan om het bestaande inzicht te verdiepen en te verbreden. Zo zou het interessant zijn om specifiek de ervaringen van vrouwen in dakloosheid te onderzoeken.

Daarnaast kan toekomstig onderzoek zich richten op andere contexten binnen het hulpverleningslandschap. In deze masterproef lag de nadruk voornamelijk op nachtopvang. Initiatieven zoals De Serre, Poco Loco of het inloopcentrum van het CAW spelen echter een belangrijke rol in het dagelijks functioneren van mensen in dakloosheid. Deze plekken bieden niet alleen praktische hulp, maar fungeren ook als ontmoetingsplaatsen. Observaties en gesprekken in dergelijke contexten kunnen waardevolle inzichten opleveren in hoe mensen hun dagen structureren.

Een ander relevante richting voor toekomstig onderzoek betreft cliënten die langdurig in dakloosheid blijven of telkens hervallen na een tijdelijke woonstabiliteit. Binnen deze groep kan onderzocht worden welke factoren bijdragen aan het bestendigen van dakloosheid: gaat het om structurele uitsluiting (zoals administratieve barrières), psychische problematieken, gebrek aan nazorg, of ontbreken van een sociaal netwerk? Door langdurige trajecten in kaart te brengen, kunnen beleidsmakers beter inschatten welke ondersteuning duurzaam is.

Toekomstig onderzoek zou ook aandacht kunnen besteden aan de ervaringen van hulpverleners zelf. Een verdiepend onderzoek naar hun copingstrategieën, handelingsruimte, en visie op structurele noden binnen het veld zou belangrijke inzichten kunnen opleveren over de draagkracht van het middenveld en de nood aan beleidsmatige ondersteuning.

14 Referenties

- Anastas, J. W. (2012). From Scientism to Science: How Contemporary Epistemology Can Inform Practice Research. *Clinical Social Work Journal*, 40(2), 157–165. <https://doi.org/10.1007/s10615-012-0388-z>
- Andreotti, A., Mingione, E., & Polizzi, E. (2012). Local welfare systems: A challenge for social cohesion. *Urban Studies*, 49(9), 1925–1940. <https://doi.org/10.1177/0042098011419233>
- Armoedebestrijding in Vlaanderen.* (z.d.). Vlaanderen.be. <https://www.vlaanderen.be/gezondheid-en-welzijn/armoede/armoedebestrijding-in-vlaanderen>
- Bell, K. (2011). Towards a Post-Conventional Philosophical Base for Social Work. *The British Journal Of Social Work*, 42(3), 408–423. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr073>
- Billingham, P. (2024). Subsidiarity, sphere sovereignty, and state sovereignty. *European Journal Of Political Theory*. <https://doi.org/10.1177/14748851241269585>
- Boele, E. B. (2019). Etnografisch onderzoek: het perspectief van de ander. *Cultuur + Educatie*, 17(50), 85–93. https://research.hanze.nl/ws/files/25898679/Cultuur_plus_Educatie_50_etnografie.pdf
- Boersma, S., Van Straaten, B., Van Der Laan, J., Rodenburg, G., Wolf, J., & Van de Mheen, D. (2014). *Profiel van daklozen in de vier grote steden: verandering in leefsituatie, zorggebruik en kwaliteit van leven*. Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-385519.pdf>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bridges, K. M. (2017). The Deserving Poor, the Undeserving Poor, and Class-Based Affirmative Action. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2824433>
- Bryman, A. (2016). *Social research methods* (Fifth edition). Oxford University Press. <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/social-research-methods-alan-bryman.pdf>
- Buffel, V., & Nicaise, I. (2019). *ESPN Thematic Report on In-work poverty*. Brussel: European Commission.
- Cantillon, Bea (2018). De sociale zekerheid, de ongelijkheidsgolf en de nieuwe armoede, *Belgisch tijdschrift voor sociale zekerheid*, 2018, nr. 4, pp. 437-461.
- Cantillon, B. (2020). Het verschijnsel ‘voedselbanken’: Een wapen in handen van de voorvechters van sociale grondrechten. In B. Segaert, N., Van Uffelen, & C. Van Wonterghem (Eds.), *Noodhulp onder protest: Voedselbanken als wapen voor sociale grondrechten* (pp. 11-24). Antwerpen: Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen
- Casman, M. Th., Vranken, J., Dierckx, D., Deflandre, D. and Campaert, G. (2010), Experts by Experience in Poverty and Social Exclusion. Innovation Players in the Belgian Federal Public Services, Antwerp: *Garant eBooks*. <https://lib.ugent.be/en/catalog/rug01:001653484>

Crane, M., Byrne, K., Fu, R., Lipmann, B., Mirabelli, F., Rota-Bartelink, A., Ryan, M., Shea, R., Watt, H., & Warnes, A. M. (2005). The Causes of Homelessness in Later Life: Findings From a 3-Nation Study. *The Journals Of Gerontology Series B*, 60(3), S152–S159. <https://doi.org/10.1093/geronb/60.3.s152>

De Baets, A. (2015). *De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de historicus*. Pallas/Amsterdam University Press.

de Gialdino, I. V. (2006). Identity, Poverty Situations and the Epistemology of the Known Subject. *Sociology*, 40(3), 473-491. <https://doi.org/10.1177/0038038506063670>

De Rynck, F., Pauly, R., & Verschuere, B. (2017). Nieuw Publiek Management in Vlaanderen en de impact op het middenveld. *CSI Flanders*. <https://biblio.ugent.be/publication/8509071/file/8509072.pdf>

De Swaan, A. (1988). *In Care of the State. Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era*. Cambridge: Polity Press.

DeTollenaere, K., Vanexem, S. (2010-2011), Verschil in toekenning van leefloon OCMW (Masterproef). Geraadpleegd van http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/789/590/RUG01-001789590_2012_0001_AC.pdf

De Troyer, S. (2024). *Rapport 1: Stedelijke contexten onder de loep. Gentse en Vilvoordse contextschetsen met een focus op lokaal sociaal beleid in relatie tot het religieuze middenveld*. Soligion. <https://www.soligion.be>

De Troyer, S. (2024). *Een doolhof van doorverwijzingen?: Een inkijk in de doorverwijsprocessen tussen lokale OCMW's en het - religieuze – middenveld*. Soligion. <https://www.soligion.be/wp-content/uploads/AR2-De-Troyer-Doorverwijzingsprocessen-tussen-lokale-OCMWs-en-het-religieuze-middenveld.pdf>

Dewanckel, L., Schiettecat, T., Hermans, K., Roose, R., Van Lancker, W., & Roets, G. (2022). Researching the non-take up of social rights: a social work perspective. *BRITISH JOURNAL OF SOCIAL WORK*, 52(3), 1416–1434. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab117>

De Wilde, M., Cantillon, B., Vandenbroucke, F., & De Bie, M. (2017). 40 jaar OCMW en bijstand : besluit. In M. De Wilde, F. Vandenbroucke, B. Cantillon, & M. De Bie (Eds.), *40 jaar OCMW en bijstand* (pp. 236–247). Leuven: Acco.

De Wilde, M., Hermans, K., De Groof, M., Cantillon, B., Carpentier, S., Cuypers, D., Torfs, D. (2011). Studenten en het recht op maatschappelijke integratie of het recht op maatschappelijk hulp. Een onderzoek in opdracht van de POD Maatschappelijke Integratie. Antwerpen: Centrum voor Sociaal beleid.

Dewanckel, L., Schiettecat, T., Hermans, K., Roose, R., Van Lancker, W., & Roets, G. (2022). Researching the non-take up of social rights: a social work perspective. *British Journal of Social Work*, 52(3), 1416–1434.

Dierckx, D., Vranken, J. & De Boyser, K. (2005). Armoede anno 2005: een nabeschouwing. In: Vranken, J., De Boyser, K. & Dierckx, D. (red.). Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2005 (pp. 373 – 377). Leuven: Uitgeverij Acco.

Driessens, K., & Geldof, D. (2009, September 5). Individu en/of structuur? Of wat wil het sociaal werk aanpakken? *Canon Sociaal Werk Nederland*, pp. 1-12.

Duyvendak, J., Verplanke, L., Engbersen, R., Tonkens, E., & Van Vliet, K. (2002). Open deuren: sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid. *Nederlandse Instituut Voor Zorg en Welzijn*. <https://www.narcis.nl/publication/RecordID/oai%3Adare.uva.nl%3Apublications%2F8afe2dc3-7a03-406e-a68b-edf6c8bee6fe>

Engbersen, G. (2009). *Fatale remedies: Over de onbedoelde gevolgen van beleid en kennis*. Amsterdam: University Press.

European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL & Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri AISBL. (z.d.). ETHOS – Europese Typologie van dakloosheid en sociale uitsluiting. In *ETHOS* [Report]. European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL. https://www.feantsa.org/download/nl_1313787036796784442.pdf

Evans, T., Hanne, J. (2004). Street-level bureaucracy, Social Work and the (exaggerated) Death of Discretion, *British Journal of Social Work*, 34 (6), 871-895

FEANTSA. (2005, 1 april). ETHOS Typology on Homelessness and Housing Exclusion. https://www.feantsa.org/download/nl_1313787036796784442.pdf

Feltesse, Patrick (2008). “Sociale zekerheid en de strijd tegen armoede”, in Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. *Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding*, p. 125-134

Fitzpatrick, C., McKeever, G., & Simpson, M. (2019). Conditionality, discretion and TH Marshall's 'right to welfare'. *Journal Of Social Welfare And Family Law*, 41(4), 445–462. <https://doi.org/10.1080/09649069.2019.1663016>

French, R. L. (2017). *Information bricolage of welfare workers in community sector organisations* [Monash University]. <https://doi.org/10.4225/03/58ae638e0aaf7>

Ghys, T. (2014). Naar een structurele theorie van armoede. In G. Verschraegen, C. de Olde, S. Oosterlynck, F. Vandermoere & D. Dierckx (Red.), *Over gevestigden en buitenstaanders: Armoede, diversiteit en stedelijkheid*. Leuven: Acco

Ghys, T. (2016). *Armoede en sociale uitsluiting*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Het Belgisch Netwerk Armoedebestrijding. (2025). *Ziek en zonder papieren: Mensen zonder wettig verblijf aan het woord over het systeem van dringende medische hulp*. BAPN vzw.

Hermans, K., Centrum voor Sociologisch Onderzoek KU Leuven, & LUCAS, KU Leuven. (2020). Sociaal werk(ers) op de grens tussen informele en geïnstitutionaliseerde solidariteit. In *Marie Kamphuislezing 2020*. <https://www.mariekamphuisstichting.nl/images/mks-lezing-2020KH.pdf>

- Hermans, K., & Roets, G. (2020). Social work research and human rights: where do we go from here? *European Journal Of Social Work*, 23(6), 913–919. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1838086>
- Heron, J. and Reason, P. (1997) 'A participatory inquiry paradigm', *Qualitative Inquiry*, 3(3), pp. 274 – 94
- Hoefnagels, H. (1989). De toekomst van de verzorgingsstaat. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 5(3), 77-87.
- Jacobs, T. (1984). Van gunst naar recht: fasen in de overgang van de middeleeuwse naar de hedendaagse welzijnszorg. In *Canon Sociaal Werk*. https://www.canonsociaalwerk.eu/1976_OCMW/1984,%20Van%20gunst%20naar%20recht_ThJacobs.pdf
- Katz, M. B. (1995). *Improving Poor People: The Welfare State, the 'Underclass' and Urban Schools as History*. Princeton: Princeton University Press.
- Kessl, F. (2009), *Critical reflexivity, social work, and the emerging European post-welfare states*. *European Journal of Social Work*, 13(3), 305-317.
- Kessl, F. & T. Wagner (2011). ‚Was vom Tisch der Reichen fällt ...‘. Zur politischen Ökonomie des Mitleids. *Widersprüche*, 31(1/2), 55-76.
- Kincheloe, J. L. (2005). *Critical Constructivism Primer*. Berlin: Peter Lang.
- Krumer-Nevo, M. (2015, December 17). Poverty-Aware Social Work: A Paradigm for Social Work Practice with People. *British Journal of Social Work*, pp. 1-16.
- Laoukili Fatima, Oosterlynck, S., & Cools, P. (2019). *De politieke rol van het Vlaams middenveld*. In *CSI Flanders*. Universiteit Antwerpen. https://www.middenveldinnovatie.be/MIDDENVE/SITES/DEFAULT/FILES/2019_05/14_POLIT.PDF
- Lewis, O. (1966). The Culture of Poverty. *Scientific American*, 215(4), 19–25. <https://doi.org/10.1038/scientificamerican1066-19>
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy : dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.
- Lister, R. (2004). *Poverty: Key Concepts*. Cambridge: Polity Press.
- Maesele, T., De Droogh, L., & Vettenburg, N. (2008). Discretionaire ruimte binnen het activeringsbeleid van het OCMW. *PANOPTICON*, 29(5), 87–90.
- Maesele, T., Roose, R., Bie, M. B., & Roets, G. (2013). From Vagrancy to Homelessness: The Value of a Welfare Approach to Homelessness. *The British Journal Of Social Work*, 44(7), 1717–1734. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct050>
- Martens, A., Bundervoet, J., & Bosmans, W. (1984). Arbeid, arbeidersbeweging en verzorgingsmaatschappij. *Tijdschrift Voor Sociologie*, 5 (1-2). <https://doi.org/10.21825/sociologos.85875>

Mendelson, A. (1999). The effect of pictures on the attribution of homelessness. In E. Min (Ed.), *Reading the homeless: The media's image of homeless culture* (pp. 175–196). Praegar.

Met hoeveel in Stad Gent? (z.d.). <https://hoeveelin.stad.gent/wijken/bloemekenswijk/>

Molander, A., Grimen, H., & Eriksen, E. O. (2012). Professional Discretion and Accountability in the Welfare State. *Journal Of Applied Philosophy*, 29(3), 214–230. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.2012.00564.x>

Morel, N. (2007). From subsidiarity to 'free choice': Child-and elder-care policy reforms in France, Belgium, Germany and the Netherlands. *Social Policy & Administration*, 41(6), 618-637

Nasim, Z., & Khan, I. (2018). Solving Poverty Using Ontology. *10th International Conference on Knowledge Engineering and Ontology Development*, pp. 271-278.

Nicaise, I. (2017). Rising employment, sticky poverty in Belgium. *KU Leuven*. https://www.researchgate.net/publication/323704286_Rising_employment_sticky_poverty_in_Belgium

Noel, C., Raeymaeckers, P., Boost, D., Vermeiren, C., Coene, J., & Van Dam, S. (2017). Tijd voor sociaal beleid: armoedebestrijding op lokaal niveau. *Armoede en Sociale Uitsluiting*. <https://researchportal.vub.be/en/publications/tijd-voor-sociaal-beleid-armoedebestrijding-op-lokaal-niveau>

Opgroeien. (2023, 21 juni). *Opgroeien*. <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/kinderarmoede/het-armoedebeleid-vlaanderen>

Opgroeien. (2024, 1 juni). *Opgroeien*. <https://www.opgroeien.be/kennis/themas/dak-en-thuisloosheid-bij-jongvolwassenen/de-belangrijkste-cijfers-over-dak-en-thuisloosheid>

Paden kruisen door straten te kuisen. (2024, 14 mei). *Home - Bloemekenswijk*. Bloemekenswijk. <https://www.bloemekenswijkgent.be/>

Pauly, R., Verschuere, B., & De Rynck, F. (2019). Bestuurlijke tradities onder druk? Survey onderzoek naar de verhouding tussen middenveld en overheid in Vlaanderen. *CS/ Flanders*, 13. <https://biblio.ugent.be/publication/8627251/file/8627256.pdf>

Pierce, C. (1970) 'Offensive mechanisms', in F. B. Barbour (ed.), *The Black Seventies*, Boston, Porter Sargent Publisher

Phillimore, J., Humphries, R., Klaas, F., & Knecht, M. (2016). *Bricolage: Potential as a conceptual tool for understanding access to welfare in superdiverse neighbourhoods* (Working Paper No. 22). IRiS, University of Birmingham.

POD MI (2011), Experts with Experience of Poverty, <http://www.mi-is.be/be-nl/armoedebeleid/ervaringsdeskundigen-in-de-armoede> (accessed 7 December 2011).

- Raeymaeckers, P. (2009, June). Hulpverleners en hun omgeving. Een kwalitatieve studie over de rol van de organisatiecultuur. [Electronic Version] *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 18 (3), 23 – 41.
- Raeymaeckers, P., Noël, C., Boost, D., Vermeiren, C., Coene, J., & Van Dam, S. (2017). *Armoede en sociale uitsluiting*. Leuven: Acco.
- Roets, G., Kessl, F., & Lorenz, W. (2023). *New charity economy and social work: reclaiming the social dimension of public life in the context of changing welfare rationales*. *SOCIAL WORK & SOCIETY*, 21(2).
- Roets, G., Hermans, K., Wagener, M., Vargas, D. Z., Jacquet, N., & R. Roose (2020). *Intra-national similarities and differences in social work and their significance for developing European dimensions of research and education*. In Walter Lorenz, Zuzanna Havrdova & Oldrich Matousek (Eds.), *European social work after 1989: East-west exchanges between universal principles and cultural sensitivity* (pp. 167–179). Cham: Springer.
- Rorty, R. (1989). *Contingency, Irony and Solidarity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schoneville, H. (2013): Lebensmittelausgaben zwischen Hilfe und Beschämung der NutzerInnen. Die Bedeutung der 'Tafeln' für die NutzerInnen. *Sozial Extra*, (5/6), 28-30.
- Schoneville, H. (2018). Poverty and the transformation of the welfare (state) arrangement: Foodbanks and the charity economy in Germany. *Social Work and Society. International Online Journal*, 1-9.
- Schrooten, M., Thys, R., & Debruyne, P. (2019). Sociaal schaduwwerk in de spotlights. In R. Thys, P. Debruyne, & M. Schrooten (Red.), *Sociaal schaduwwerk: Over informele spelers in het welzijnslandschap* (pp. 11–28). Politeia.
- Serrano Pascual, A. (2007). Reshaping Welfare States: Activation Regimes in Europe. In: Serrano Pascual, A. & Magnusson, L. (Ed.), *Reshaping Welfare States and Activation Regimes in Europe* (pp. 11 – 34). Brussel: P.I.E. Peter Lang S.A.
- Serrien, L. (2021). Hoezo? Doorverwijzing? *Sociaal.net*. <https://sociaal.net/column/hoezo-doorverwijzen/>
- Schuyt, K. (2009c). *Steunberen van de samenleving: Sociologische essays*. <https://doi.org/10.5117/9789053569375>
- Social Protection Committee 2015. *Social Europe: Aiming for Inclusive Growth, Annual report of the Social Protection Committee on the social situation in the European Union (2014)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Spiesschaert, F. (2005), *Ervaringsdeskundige in Armoede en Sociale Uitsluiting: Een Inleiding tot de Methodiek*, Leuven/Voorburg: Acco
- Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium (2021), *Belgische armoederisico's in 2020*.
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. (2005). *RECHT OP DE BESCHERMING VAN HET GEZINSLEVEN: 10 JAAR NA HET ALGEMEEN VERSLAG OVER DE ARMOEDE*. In *Steunpunt Tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting* [Report]. <https://armoedebestrijding.be/publications/AVA10jaar/GezinNI.pdf>

- Sumner, A. (2012). *Where do the poor live?* IDS Working Paper 393. Institute of Development Studies. <https://doi.org/10.1111/j.2040-0209.2012.00393.x>
- Truong, S. (2012). *“Please do not feed the homeless:” The role of stereotyping and media framing on the criminalization of homelessness.* [University of California]. <https://escholarship.org/uc/item/9jv4v5nw>
- Tuteleers, P. (2007). *Sociale activering: exploratieve studie naar de achtergronden van het concept.* Gent: Academia Press
- United Nations Development Programme (UNDP). (2014). *Human Development Report 2014: Sustaining human progress—Reducing vulnerabilities and building resilience.* UNDP. <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>
- Vamstad, J., & Karlsson, M. (2024). Welfare between Social and Human Rights – Charity in the New Social Landscape of Sweden. *Social Policy and Society*, 23(2), 363–376. doi:10.1017/S147474642200015X
- Vandekinderen, C., Reynaert, D., Verstraete, A., & Roets, G. (z.d.). *The revival of food support as an anti-poverty strategy: Hunger as the canary in the coalmine?*
- Van Dam S., Schrooten, M., & Raymaeckers, P. (2022). *Sociaalwerkpraktijken voor mensen met preciaire verblijfsstatuten in Brussel: Een verkenning van religieus en levensbeschouwelijk geïnspireerde solidariteitsinitiatieven.* Odisee Hogeschool. [https://www.odisee.be/sites/default/files/public/2022-06/De%20maatschappelijke%20rol%20van%20religieus%20en%20levensbeschouwelijk%20ge%C3%AFnspireerde%20solidariteitsinitiatieven%20-%20Working%20paper.pdf#:~:text=In%20het%20project%20'Sociaalwerkpraktijken%20voor,solidariteitsinitiatieven%20\(RLS'en\)%20en](https://www.odisee.be/sites/default/files/public/2022-06/De%20maatschappelijke%20rol%20van%20religieus%20en%20levensbeschouwelijk%20ge%C3%AFnspireerde%20solidariteitsinitiatieven%20-%20Working%20paper.pdf#:~:text=In%20het%20project%20'Sociaalwerkpraktijken%20voor,solidariteitsinitiatieven%20(RLS'en)%20en)
- Van Damme, D., (1985) “Arbeid en armenzorg: Elementen voor historisch onderzoek naar de functies van de openbare armenzorg in België gedurende de eerste helft van de 19de eeuw”, *Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis* 39, 209-233. doi: <https://doi.org/10.21825/kzm.v39i0.17046>
- Van Der Straete, I., & Put, J. (2000). *Het bevoegd OCMW voor de toekenning van het bestaansminimum en maatschappelijke dienstverlening.* Leuven: K.U. Leuven.
- Van Molle, L. (2017). Church, State, and Citizen: The Dynamics of Religious Reform in Northern Europe, 1780-1920. In *Charity and Social Welfare.* Leuven University Press. <https://10.2307/j.ctt1pwtcr2.7>
- Vonk, G., & Bambrough, E. (2020). The human rights approach to social assistance: Normative principles and system characteristics. *European Journal Of Social Security*, 22(4), 376–389. <https://doi.org/10.1177/1388262720971297>
- Vranken, J. (2006). Inleiding. In: Vranken, J., De Boyser, K. & Dierckx, D. (red.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2006* (pp. 29 – 47). Leuven: Uitgeverij Acco.
- Vranken, J., De Blust, S., Dierckx, D., & Van Haarlem, A. (2010). Armoede en sociale uitsluiting. *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting.* https://medialibrary.uantwerpen.be/oldcontent/container2456/files/Projecten/Jaarbboek/2010%20Jaarboek.pdf?_gl=1*15m8nhq*_gcl_au*MTY4MDYwMzQ3NC4xNzQ4NDM3M

[DA4* ga*MjA1NjY1NzA3Mi4xNzQ4NDM3MDA5* ga WVC36ZPB1Y*czE3NTUxMDg4MzYk bzQkZzAkdDE3NTUxMDg4MzkkajU3JGwwJGgxNzI2MzM0NTI1](https://repository.uantwerpen.be/record/irua/opacirua/c:irua:43502)

Vranken, J., De Boyser, K., & Dierckx, D. (2003). Armoede en sociale uitsluiting: jaarboek 2003. *Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting*. <https://repository.uantwerpen.be/record/irua/opacirua/c:irua:43502>

Vranken, J., & Geldof, D. (Eds.) (1992). Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 1991. Leuven: Acco.